

Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων 2002-2004

Το παιχνίδι στη λογοτεχνία

Επιμέλεια:

Βενετία Αποστολίδου, Δημήτρης Αδαμίδης
Διονύσης Μάνεσης & Αντιγόνη Τσαρμποπούλου

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΠΑΙΔΩΝ 2002-2004

ΕΠΕΑΕΚ II ΜΕΤΡΟ 1.1 ΕΝΕΡΓΕΙΑ 1.1.1

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ/ΕΛΚΕ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΟΥ: ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΑΝΝΑ ΦΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ

Η ΠΡΑΞΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ (ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ) ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ
ΚΑΤΑ 75% ΚΑΙ 25% ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ, ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΑΘΗΝΑ 2004

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΠΑΙΔΩΝ 2002-2004
ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ ΜΕΤΡΟ 1.1 ΕΝΕΡΓΕΙΑ 1.1.1
ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ/ΕΛΚΕ
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΟΥ: ΑΝΝΑ ΦΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΡΓΟΥ: ΘΑΛΕΙΑ ΔΡΑΓΩΝΑ

Η ΠΡΑΞΗ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ (ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ)
ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ ΚΑΤΑ 75% ΚΑΙ 25% ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ, ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ
ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Δημιουργία συμπληρωματικού εκπαιδευτικού υλικού για το μάθημα της λογοτεχνίας Α' και Β' Γυμνασίου

Επιστημονικές υπεύθυνες δράσης: ΒΕΝΕΤΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ
ΕΛΕΝΗ ΧΟΝΤΟΛΙΔΟΥ

Συγγραφική ομάδα: Δημήτρης Αδαμίδης, Χρήστος Δανιήλ, Μαρία Ζωγραφάκη,
Μαρία Κελεπούρη, Γρηγόρης Πασχαλίδης, Αντιγόνη Τσαρμποπούλου

Παραγωγή: ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ «MULTIMEDIA Α.Ε.», «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ Α.Ε.»
& «ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ IRIS Α.Ε.Β.Ε.»

ISBN 960-8313-95-3

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΠΑΙΔΩΝ 2002-2004

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Επιμέλεια:

Βενετία Αποστολίδου, Δημήτρης Αδαμίδης,
Διονύσης Μάνεσης & Αντιγόνη Τσαρμποπούλου

Μπορούμε να διαβάσουμε... παίζοντας;
Μπορούμε να παίξουμε... διαβάζοντας;
Ελάτε να το προσπαθήσουμε μαζί στις σελίδες που ακολουθούν διαβάζοντας... για παιχνίδια, πολλά παιχνίδια, μοντέρνα παιχνίδια ή και παλιότερα, άλλα που ξεχάστηκαν και άλλα που παίζονται ακόμη και σήμερα. Παιχνίδια στο σπίτι ή στη γειτονιά, ίδια σε όλα τα μέρη του κόσμου ή και διαφορετικά, παιχνίδια όπως αυτά που παίζατε και εσείς μικροί ή αυτά που σας συντροφεύουν τώρα καθώς μεγαλώνετε. Παιχνίδια με αντικείμενα, με δεξιότητες και δύναμη, με φαντασία και λέξεις, παιχνίδια μοναχικά ή με φίλους...
Γιατί όπως όλα τα παιχνίδια, έτσι και το διάβασμα «παίζεται» καλύτερα... με παρέα.

ΠΕΤΕΡ ΜΠΡΙΓΚΕΛ, Τα παιχνίδια των παιδιών, Φλάνδρα, 1560

Τα παιδικά μου παιχνίδια

Μίκης Θεοδωράκης

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΟ ΤΕΛΕΙΩΣΑ ΣΤΟ ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ. ΕΚΕΙ ΤΟ ΠΙΟ ΣΟΒΑΡΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΓΙΑ τα αγόρια ήταν οι συμμορίες. Όλοι ανήκαμε σε κάποια συμμορία κατά παρέες, σχολεία ή συνοικίες. Μαθαίναμε να κλέβουμε μπροστάνια ή μανάβικα. Όχι φυσικά από πείνα ή από συμφέρον αλλά για να νιώθουμε αυτό το περιεργό συναίσθημα που αισθάνεται κανείς όταν αποκτά κάτι που δεν του ανήκει... Όμως το αποκορύφωμα ήταν των Ταξιαρχών, οπότε δίναμε μάχες μεταξύ μας με πέτρες και τόξα.

Από τα άλλα παιχνίδια θυμάμαι τις αμάδες, τον Καραγκιόζη και τα γραμματόσημα.

Όσον αφορά τις αμάδες, καταρχήν κόβαμε τα καπάκια από τα κουτιά των τσιγάρων σε σχήμα και μέγεθος τραπουλόχαρτου. Χαράζαμε στο χώμα έναν κύκλο και μέσα βάζαμε αυτά τα χαρτόνια, που έπαιζαν ρόλο νομίσματος – ανάλογα με τη σπανιότητά τους. Λόγου χάρη τα «Άσος» ήταν φτηνά, ενώ τα κόκκινα «Σαντέ» με την ωραία κυρία ζωγραφισμένη με χρυσαφένια μπογιά ήταν τα πιο ακριβά. Μετά προσπαθούσαμε με τις αμάδες, δηλαδή μικρές επίπεδες πέτρες, να τα βγάλουμε από τον κύκλο. Όσα έβγαιναν μετά το χτύπημα τα κερδίζαμε.

Ο Καραγκιόζης είχε δουλειά και έξοδα. Γιατί αγοράζαμε τα βιβλία με τις αυτοτελείς ιστορίες και τις χρωματιστές φιγούρες, τις οποίες οφείλαμε να κολλήσουμε πάνω σε χαρτόνι. Μετά τις κόβαμε προσεκτικά με το σκαρπέλο που φτιάχναμε μόνοι μας χτυπώντας με σφυρί ένα καρφί πάνω σε μια μεγάλη πέτρα. Σε κάθε φιγούρα καρφώναμε ένα ξυλάκι, για να την κουνάμε επάνω στο πανί. Βεβαιότατα φτιάχναμε επίσης το Σεράι του Πασά, την καλύβα του Καραγκιόζη κι όλα τα υπόλοιπα σκηνικά. Το δυσκολότερο για μας ήταν το σεντόνι, που κάποιος θα έπρεπε να το κλέψει από το σπίτι του. Τέλος πάντων, όταν ερχόταν η μέρα της παράστασης, η αυλή γέμιζε με μικρούς αλλά και μεγάλους κι εμείς πίσω από το πανί, που το φώτιζε ένα λυχνάρι, βάζαμε τα δυνατά μας για να μιμηθούμε τις φωνές και τα τραγούδια των ηρώων καθώς κουνούσαμε ρυθμικά τις φιγούρες.

Η ιστορία με τα γραμματόσημα έχει ως εξής: Κάποιο απόγιομα, καθώς παίζαμε στην πλατεία του Μέτελα, πλάι στον γιαλό, μια κυρία μας φώναξε απ' το παράθυρο του σπιτιού της και μας κάλεσε ν' ανεβούμε να μας κεράσει τσάι με βουτήματα. Όλη η παρέα, θα 'μαστε τέσσερις – πέντε, ανεβήκαμε γρήγορα τις σκάλες που οδηγούσαν στο διαμέρισμα της μυστηριώδους κυρίας. Τη θυμάμαι ακόμα καθώς είχε τα άσπρα της μαλλιά χτενισμένα προσεκτικά προς τα πίσω με κότσο, με πρόσχαρο ευγενικό, πρόσωπο. Εκείνο που με εντυπωσίασε ήταν το επίσημο φόρεμά της και οι ευγενικοί της τρόποι.

Μας έβαλε να καθίσουμε γύρω-γύρω από ένα μεγάλο καρυδένιο τραπέζι και σε λίγο έφτασε με τα σερβίτσια, το τσάι, τα βούτυρα, τις μαρμελάδες και τα βουτήματα. Όλα φυσικά ήσαν ευρωπαϊκά, από το εξωτερικό, μιας και ήταν, όπως οι περισσότερες από το Αργο-

στόλι, γυναίκα και μάνα καπετάνιου. Μας περιποιόταν με μεγάλη στοργή και φαινόταν καθαρά πως έπαιρνε χαρά απ' τα χαρούμενα πρόσωπά μας...

Όταν τελειώσαμε και ετοιμαζόμαστε να φύγουμε, τότε, προφανώς για να παρατείνει την παρουσία μας, έβγαλε απ' το κομοδίνο ένα μεγάλο ξύλινο κουτί ζωγραφιστό, το τοποθέτησε στο τραπέζι και το άνοιξε. Δεκάδες πολύχρωμα γραμματόσημα μαγέψανε τα μάτια μας. «Κάθε φορά που θα έρχεστε, θα σας κάνω δώρο από δέκα γραμματόσημα στον καθένα».

Εγώ, αμέσως μετά, αγόρασα ένα χοντρό τετράδιο και άρχισα να κατατάσσω τα γραμματόσημά μου κατά χώρα και κατά σειρά. Μυήθηκα στα μυστικά του συλλέκτη και θυμάμαι ότι κάθε μέρα μετά το σχολείο και πριν βγω στη γειτονιά για να παίξω ήμουν καθισμένος μπροστά στην αγαπημένη μου συλλογή τουλάχιστον για μία ώρα. Διατήρησα αυτή τη μαγία έως ότου τελείωσα το Γυμνάσιο. Σήμερα το τετράδιο αυτό –δώρο στα εγγόνια μου– βρίσκεται φυλαγμένο στο σπίτι της κόρης μου της Μαργαρίτας.

Τέλος, θα ήθελα να αναφερθώ σ' ένα ακόμα παιχνίδι, τους χαρταετούς, με το οποίο ασχολήθηκα συστηματικά όταν πήγαινα στην Α' και Β' Γυμνασίου, στην Πάτρα. Επειδή είχαμε ψηλή ταρατσα, όλη η παρέα μου μαζευόταν στο σπίτι μας, γωνία Φωτιάλα και Λόντου, στα Ψηλαλώνια. Τα υλικά για τον χαρταετό ήταν οι χρωματιστές χάρτινες κόλλες, τα καλάμια, ο σπάγκος και η κόλλα, που τη φτιάχναμε βασικά με αλεύρι και νερό. Χρειαζόταν μεγάλη τέχνη για να κάνεις έναν καλό χαρταετό, που το κύριο καθήκον του ήταν να πετάξει πιο ψηλά απ' όλους τους άλλους. Γι' αυτό όμως χρειάζονται τέλειες αναλογίες, καλά ζύγια και απόλυτα ισοζυγισμένα μουστάκια και ουρά.

Θυμάμαι πόσο όμορφα αισθανόμαστε όταν αμολάγαμε τους χαρταετούς απ' την ταρατσα μας κι αυτοί, καβάλα στον άνεμο, να ανεβαίνουν περήφανοι στον ουρανό. Τότε φωνάζαμε ο ένας στον άλλο «Αμόλα καλούμπα», δηλαδή ξεδίπλωνε στα γρήγορα το κουβάρι, για να πάει όλο και πιο ψηλά. Όσο πιο δυνατός ήταν ο άνεμος, τόσο πιο πολλές δονήσεις αισθανόσουν στον καρπό του χεριού σου που κρατούσε σταθερά το κουβάρι του σπάγκου, δηλαδή το τιμόνι αυτού του πλοίου του ουρανού. Κυριολεκτικά αρμενίζαμε κι εμείς μαζί του στους ουρανούς, κι όσο πιο ψηλά πηγαίναμε τόσο πιο μεγάλες φωνές βγάζαμε, λες και δεν ήταν οι χαρταετοί αλλά εμείς οι ίδιοι που πετούσαμε τόσο ψηλά, ελεύθεροι και περήφανοι με τις χάρτινες χαίτες και τις χάρτινες ουρές μας να τρεμοπαίζουν στον δυνατό άνεμο.

Βραχάτι, 17 Απριλίου 2001

Το μαγικό παιχνίδι

Διονύσης Σαββόπουλος

ΘΥΜΑΜΑΙ ΗΜΑΣΤΑΝ ΠΙΤΣΙΡΙΚΑΔΕΣ ΚΑΙ ΑΙΦΝΗΣ ΠΑΡΑΤΗΣΑΜΕ ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΑ σοκάκια της γειτονιάς και τρέξαμε όλοι προς τη λεωφόρο.

Περνούσε η μπάντα.

Μεσημέρι κατακαλόκαιρο. Γυαλοκοπούσανε τα κύμβαλα και τα χάλκινα κάτω απ' τον ήλιο. Άστραφταν οι άνδρες της Φιλαρμονικής μες στις στολές τους.

Ο ήχος, πλούσιος, αντανακλούσε στις προσόψεις των κτηρίων, στα παλιά τριώροφα της λεωφόρου.

Όλα τα παιδάκια τρέξαμε, αλλά μονάχα ένα βούρκωσε: εγώ!

Η μπάντα έφυγε, τα παιδάκια επέστρεψαν στο παιχνίδι τους, αλλά εγώ, αμίλητος, διέσχισα το σαλόνι και την κουζίνα της μαμάς μου, πήρα από το ράφι τα δύο καπάκια απ' τις κατσαρόλες του σπιτιού και βγήκα και στάθηκα στη μέση της αυλής μας.

Τα ύψωσα αργά-αργά. Σαν υπνωτισμένος. Μιμήθηκα τη μεγαλειώδη κίνηση του μουσικού που 'χα δει πριν από λίγο και τα έκρουσα πάνω απ' το κεφάλι μου σχεδόν, νομίζοντας ότι, αν μιμηθώ την κίνηση, θα ανακληθεί ο ανάλογος πλούσιος ήχος μιας ολόκληρης μπάντας που περνά!

Όμως ακούστηκε κάτι τόσο απογοητευτικό, ένας ήχος εκτός κλίμακος, ένας ήχος που στη μουσική ονομάζεται «ψόφος»!

Από απέναντι ανέβαινε τη σκάλα υπηρεσίας ο μεγάλος γιος της γειτόνισσας. Με είδε μόνο μου, δυστυχέ και ενεό με δύο καπάκια μετέωρα στα χέρια και «τι κάνεις εκεί, Διονυσάκη;» απόρησε.

Και τότε το μικρό παιδί που υπήρξα κάποτε κι εγώ, για πρώτη φορά στη ζωή του τραύλισε και είπε: «Παίζω μου... μου... μ... μ... μου... μουθική!»

Αυτό το τραύλισμα ήταν πιο κοντά στο ρίγος της μουσικής απ' ό,τι η αποτυχημένη μίμηση που προηγήθηκε.

Χαζεύω τώρα τη φωτογραφία αυτού του μαγικού παιχνιδιού και σκέπτομαι δύο πράγματα:

Πρώτον, κοντεύω πια τα εξήντα.

Δεύτερον, ό,τι έγραψα, ό,τι τραγούδησα δεν είναι παρά ένα τραύλισμα.

Όπως όταν νιώθεις μέσα σου κάτι τόσο φωτεινό, που πας να το πεις και κολλάς συνεχώς.

Αλλά, τι απ' τα δύο με γλυκαίνει περισσότερο ούτε που χρειάζεται να το σκεφτώ.

ΡΟΜΠΕΡ ΝΤΟΥΑΝΟ, *Τα αδέρφια*, Παρίσι 1934

Από την ταινία *Τα Δελφινάκια του Αμβρακικού*, του ΝΤΙΝΟΥ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, 1993

Μπριφ, μπρουφ, μπραφ

Τζιάννι Ροντάρι

ΔΥΟ ΠΑΙΔΙΑ, ΣΤΗΝ ΗΣΥΧΙΑ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ, ΠΑΙΖΑΝΕ ΦΤΙΑΧΝΟΝΤΑΣ ΜΙΑΝ ΕΙΔΙΚΗ γλώσσα για να μπορούν να μιλούν μεταξύ τους, χωρίς οι άλλοι να καταλαβαίνουν τίποτα.

- Μπριφ, μπραφ, είπε το πρώτο.

- Μπραφ, μπροφ, απάντησε το δεύτερο. Και ξέσπασαν στα γέλια.

Σ' ένα μπαλκόνι του πρώτου ορόφου ήταν ένας ηλικιωμένος καλός κύριος που διάβαζε εφημερίδα, και στο απέναντι παράθυρο καθόταν μια ηλικιωμένη κυρία, ούτε καλή, ούτε κακιά.

- Τι ανόητα είναι αυτά τα παιδιά! είπε η κυρία.

Αλλά ο καλός κύριος δεν ήταν σύμφωνος:

- Εγώ δεν βρίσκω! είπε.

- Μη μου πείτε ότι καταλάβατε τι είπαν.

- Κι όμως τα κατάλαβα όλα. Το πρώτο είπε: τι ωραία μέρα! Το δεύτερο απάντησε: αύριο θα 'ναι ακόμα ωραιότερη!

Η κυρία ζάρωσε τη μύτη της αλλά δεν είπε τίποτα, γιατί τα παιδιά είχαν ξαναρχίσει να μιλάνε τη γλώσσα τους.

- Μαράσκι, μπαραμπάσκι, πιπιριμόσκι, είπε το πρώτο.

- Μπρουφ, απάντησε το δεύτερο. Και να πάλι γέλια και τα δύο.

- Μη μου πείτε ότι καταλάβατε και τώρα, φώναξε αγανακτισμένη η ηλικιωμένη κυρία.

- Κι όμως τα κατάλαβα όλα, απάντησε χαμογελώντας ο ηλικιωμένος κύριος. Το πρώτο είπε: πόσο είμαστε ευχαριστημένα που βρισκόμαστε στον κόσμο. Και το δεύτερο απάντησε: ο κόσμος είναι πολύ ωραίος.

- Μα είναι ωραίος στ' αλήθεια; επέμεινε η ηλικιωμένη κυρία.

- Μπριφ, μπρουφ, μπραφ, απάντησε ο ηλικιωμένος κύριος.

Κράτη

Μάρκος Μέσκος

ΕΚΕΙΝΗ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΚΑΙΡΟ ΓΙΑ ΟΝΕΙΡΑ ΔΕΝ ΕΙΧΑΜΕ· ΠΑΙΔΙΑ ΚΙ ΟΜΩΣ ΟΝΕΙΡΑ δεν κάναμε. Προχωρημένη Κατοχή, στέρηση πάνω στη στέρηση, πολλά μας έλειπαν μα να 'ναι καλά το πετμέζι. Μπαξεβάνηδες οι περισσότεροι Βοδενιώτες, όσο να 'ναι κάτι παίρνανε από τα χωραφάκια, λίγοι πεινάσανε πραγματικά. Ανακατεμένο ή καλαμποκίσιο ψωμί μια φορά υπήρχε. Μονάχα οι ζητιάνοι-«τρελοί» σέρνονταν σαν σκιές τοίχο-τοίχο, πόρτα την πόρτα, μέρα-νύχτα. Άπλωναν το χέρι και ζητούσαν το ψωμάκι. Το 'παιρναν συγκινημένοι κι αν ήταν κάτι μαλακό το τρώγανε με βουλιμία, το ξεροκόμματο στο λινό σακούλι, γι' άλλην ώρα. Μα να 'ταν μόνο αυτό;

Φήμες κυκλοφορούσαν και πλάκωναν τον αέρα, ο τάδε ντουφεκίστηκε, ο τάδε και ο τάδε έφυγαν όμηροι στη Γερμανία, στην τάδε ενέδρα σκοτώθηκαν τόσοι αντάρτες και τόσοι Γερμανοί, οι τελευταίοι μάνα στ' αντίποινα καίγανε ολόκληρα χωριά, ερευνούσανε τα σπίτια μπλοκάροντας τετράγωνα ολόκληρα, στημένα πολυβόλα, κράνη, εξαρτύσεις και χειροβομβίδες κρεμαστές στο στήθος και πλάι, άνθρωποι από σίδηρο ολόκληροι, μάζεψαν όσα ραδιόφωνα στην πόλη κι ακόμα, οι αραπάδες σύμμαχοι των κατακτητών παραβιάζανε πόρτες κι έπαιρναν τις θυγατέρες των σπιτιών, χάνονταν ο κοσμάκης με το τίποτε – οι μεγάλοι στη γωνιά για κάτι άλλο μιλούσαν.

Όλα τούτα μας έσφιγγαν στη γειτονιά, μας περιόριζαν στις αυλές κι ήταν τότε που οι λεπτομέρειες είχαν μυθικές διαστάσεις. Ποιος να μας το 'λεγε πως λίγο μετά οι Γερμανοί, ματωμένοι και αναθεματισμένοι κατακτητές, θα παίρναν δρόμο; Και πως θα 'χαμε όλον τον καιρό να κάνουμε όνειρα και η φοβέρα, άγνωστο πράγμα πια, στον αγύριστο θα 'ταν και πως μετά το «δειλινό» θα 'χαμε την ώρα να παίζουμε τ' απαγορευμένα παιχνίδια;

Να το λοιπόν που 'γινε (τουλάχιστον στα παιχνίδια μας...).

Αμέσως μετά την απελευθέρωση, Οχτώβρης του '44, λύσσα μας έπιασε και παίζαμε τα κράτη. Κάθε μέρα. Σε δυο-τρία μέρη της γειτονιάς υπήρχε ο χώρος. Μπροστά από τον Καρτσέλη, στα βαφεία του Σεφερτζή «στον Αγκουπή» λέγαμε, στην κακ μα Τσότσα την Αγγελούσκα, στο ρουμάνικο σχολείο, στο Γενί Τζαμί. Σκάβαμε στο χώμα οκτώ έως δέκα λάκκους στη σειρά, τέσσερα δάχτυλα απόσταση ο ένας από τον άλλο, και βάθος τόσο όσο να χωράει ένα τόπι, μεσαίο σχήμα, από λάστιχο ή πανί. Από δω και από κει των λάκκων, απόσταση δέκα μέτρα, γραμμές. Στο πλάι κάθε λακούβας δώδεκα πετρούλες - κεραμιδάκια. Καθένας είχε το λάκκο του και ονόμαζε τον εαυτό του – Γαλλία!, ο άλλος – Ρωσία!, ο άλλος – Αμερική!, ο άλλος – Νορβηγία! και πάει λέγοντας. Όση γεωγραφία γνωρίζαμε τότε, μας μάγευε, κυρίως η ευρωπαϊκή κι αν κάποιος φώναζε – Εγώ Σουδάν! – τς, τς, τς, πόσο μορφωμένος είναι, λέγαμε.

Ποιος τολμούσε, εκείνη την εποχή, να ονομαστεί Γερμανία; Άνοιγε το λάκκο του στα σίγουρα, μάνι-μάνι θα τον στήναμε στον τοίχο!

ΠΕΤΕΡ ΜΠΡΙΓΚΕΛ, Τα παιχνίδια των παιδιών, Φλάνδρα, 1560

Κλείναμε τις συμφωνίες, λίγοι ελάχιστοι προτιμούσαν την Αγγλία, ξεκινούμε. Έριχναν την μπάλα προς τις λακκούβες κι όπου σταματούσε έπρεπε αυτός με το κράτος που αντιπροσώπευε ν' αρπάξει τον επισκέπτη-τόπι και να χτυπήσει κάποιον άλλον. Αν τον χτυπούσε χρεώνονταν με μια πετρίτσα, ειδάλλως βάζαμε την πετρίτσα σ' αυτόν που αστόχησε. Στην παραζάλη εκείνη, έπρεπε σέρτης να 'σαι σαν τους λαγούς όπου φύγει-φύγει, λακίζαμε μακριά από τις τρύπες και πόσες φορές κάποιο σκόνταμμα ή κάποιο λύγισμα του κορμιού, από τη μέση και πάνω, και πόσα σκυψίματα του κεφαλιού δεν μας έσωσαν! Λίγο να σ' ακουμπούσε η μπάλα, πάει χάθηκες, ο νόμος του παιχνιδιού αμείλικτος: Έπαιρνες την ανάλογη αμοιβή σου, τα μάτια των παιδιών ήταν κριτής ενός άλλου κόσμου που αναζητούν οι μεγάλοι, έβλεπαν αν χτυπήθηκες ή όχι.

Έτσι κι έτσι κάποτε κάποιος γιόμιζε τη λακκούβα του με τις δώδεκα πέτρες. Έπρεπε τότε να στηθεί όρθιος στον τοίχο και να τον «τιμωρήσουμε» ρίχνοντας πάνω του τόπι σβουρικτό, από δύο φορές! Η απόσταση δεν ήταν μεγάλη, σαν εκείνη των φοβερών έξι μέτρων, κι ο άτυχος τέλειωνε το μαρτύριό του σχεδόν κλαμένος. Πόσο επιθυμούσαμε να 'ναι αυτός, παραδείγματος χάριν, η Αγγλία! Κι ας ήταν όποιος ήθελε. Ας ήταν ο «καρα-Νύσσης», ο Νίκος ο «μένος», ο Γκόγκος ο «τσανέλης», ο Βαγγελάκος κι ο άλλος ο μικρός ο «πίτοκος», ας ήταν ο Γιώργος ο «πατσιαβούρας», ο Θανάσης ο «ταπανάρ», ο Τάσης ο Ντάνγκας, ο Στέλιος ο Νάντσης, ο Τόλης κι ο αδερφός του ο Τέγιας ο «πίφκος».

Όποιος να 'ναι.

Άρρωστος

(Όπου ήρθαν τα παιδιά και παίξαμε πόλεμο)

Κυριάκος Ντελόπουλος

ΚΑΘΕ ΦΟΡΑ ΠΟΥ ΑΡΡΩΣΤΑΙΝΩ Ο ΜΠΑΜΠΑΣ ΚΑΙ Η ΜΑΜΑ ΜΟΥ ΚΑΝΟΥΝ ΕΝΑ σωρό δώρα για να παίρνω τα γιατρικά μου και να γίνομαι γρήγορα καλά. Προχτές ο μπαμπάς μου έφερε ένα μεγάλο φορτηγό αυτοκίνητο με ρεζέρβα για να καθίσω να μου βάλουν τις βεντούζες, να γίνω καλά και να πάω σχολείο με τ' άλλα παιδιά, αλλά από τον πυρετό βουλώσανε τ' αυτιά μου και δεν άκουσα που είπε για τις βεντούζες και το σχολείο, μόνο άκουσα που είπε πως σκεφτόταν να μου πάρει εκείνο το ντουφέκι με τις δύο κάννες που ρίχνει φελλούς που είναι δεμένοι με σπάγκους να μη χάνονται, αλλά για να μου το πάρει, είπε, θα έπρεπε κι εγώ να παίρνω το σιρόπι μου. Η μαμά, για να τρώω τις σούπες μου, μου έφερε ένα αεροπλανάκι που το κουνντίζεις και κάνει τούμπες. Η θεία Γαζία, για να πίνω τα κινίνα μου, μου έφερε ένα μεγάλο τόπι με πράσινα, κόκκινα και κίτρινα σχέδια και κάτι μπλε βούλες στη μέση. Η Δωροθέα, λέει, όταν πάει στο χωριό της θα μου φέρει ένα κουνέλι αληθινό και μέχρι να πάει, πηγαίνει κι έρχεται στο δωμάτιό μου, μήπως θέλω κάτι και κάθεται να τις δίνω μπουνιές και χτύπησε η πόρτα και ήρθε ο γιατρός και κοίταξε γύρω γύρω και όταν με είδε με ρώτησε πώς τα κατάφερα πάλι.

Ο γιατρός φόρεσε τα γυαλιά του και έβαλε το κουταλάκι στο στόμα μου και είπε να κάνω αααα κι έκανα αααααααααααα πιο μεγάλο και πήγα να πνιγώ και είπε ο λαιμός μου είναι μια χαρά. Ζούλιζε την κοιλιά μου και είπε δεν είναι τίποτα. Μετά, έβαλε τα ακουστικά στην πλάτη μου και μου είπε να πάρω αναπνοές όπως στη γυμναστική κι όταν τις πήρα και τις άκουσε, είπε ωραία και να γυρίσω κι από την άλλη μεριά και με ξανάκουσε και ξαναείπε ωραία και μου έδωσε μερικές με το χέρι στην πλάτη που πόνεσα και είπε θαυμάσια και ρώτησε τη μαμά πόσες φορές έκανα κακά μου και είπε περίφημα κι έβγαλε τα γυαλιά του και ένα μπλοκ από την τσάντα του και είπε μια χαρά είμαι και πως δεν υπάρχει τίποτε ανησυχητικό και πως αν πάρω τα χάπια, τα σιρόπια και τις σταγόνες που θα μου γράψει, σε δυο μέρες θα είμαι καλά και θα πάω σχολείο και η μαμά του είπε να μου πει να τρώω και τις σούπες μου κι εκείνος είπε ν' ακούω τη μαμά μου κι η μαμά είπε ακούς τι λέει ο γιατρός; να με ακούς κι επειδή ευχαριστήθηκε πολύ, του είπε να του δώσει από το καινούργιο της γλυκό αλλά εκείνος δεν ήθελε, ούτε νερό ήθελε. Μου είπε περαστικά και στη μαμά να σηκώσουμε όλα αυτά τα παιχνίδια από το κρεβάτι μου, δεν είναι κρεβάτι αυτό, είναι παιδική χαρά και γέλασε κι η μαμά είπε αύριο θα μου αγοράσει από του Ασημακόπουλου ένα γερανό να τα σηκώσουμε και γέλασε, αλλά εγώ είπα του γιατρού να της πει να μου πάρει καλύτερα το πατίνι με τα ρουλεμάν κι εκείνη είπε του γιατρού να μου πει πως μπορεί να πέσω, όπως έπεσε εκείνο το παιδάκι κι ο γιατρός της είπε ποιο παιδάκι; κι η μαμά του είπε εκείνο, δε

θυμάστε; και του έκλεισε το μάτι κι ο γιατρός θυμήθηκε και είπε α, εκείνο το παιδάκι κι έφυγε κι εγώ σκεπάστηκα με την κουβέρτα μου γιατί ήμουνα άρρωστος και είχα πυρετό και τούτος ο γιατρός όποτε έρχεται όλο δεν έχω τίποτα και δεν έχω τίποτα λέει, αλλά λέει να πίνω και χάπια και σιρόπια και όλα τα γιατρικά.

Όταν νύχτωσε, είπαν όλοι πως είναι αργά και πρέπει να με αφήσουν να κοιμηθώ και πως αύριο θα είμαι περδίκι και χτες είπαν αύριο θα είμαι περδίκι και προχτές και αντιπροχτές, αλλά δεν έγινα και λέω πως φοβάμαι να κοιμηθώ μόνος μου μη γίνω πάλι πουλί και πέσω και τσακιστώ όπως προχτές που ήταν, λέει, ένα μεγάλο κίτρινο πουλί που πέταγε μέσα στο σπίτι μας και κρατούσε στα πόδια του ένα πιρούνι κι ένα μαχαίρι και ήταν έτοιμο να φάει και είχε και μια πετσέτα στο λαιμό του μη λερωθεί κι εγώ φοβόμουνα πολύ που το έβλεπα και άκουγα μία φωνή που έλεγε ο Άκης θέλει να μεγαλώσει, η Μαρία θέλει να ζήσει, μην τους σκοτώσεις κι άρχισα κι εγώ να πετάω από το ένα δωμάτιο στο άλλο κι έβλεπα από ψηλά τα έπιπλα και τα ντουλάπια και τα φώτα κι όπως δεν πήρα καλά τη στροφή στην κουζίνα, κούντρισε το φτερό μου στο μεγάλο ντουλάπι, χτύπησα κι έπεσα από ψηλά κι έβαλα τις φωνές και ξύπνησαν όλοι κι έτρεξαν και με βρήκαν στο πάτωμα και με αγκάλιασαν και με ρωτούσαν τι έπαθα κι εγώ τους έλεγα πως έπεσα από το ταβάνι κι εκείνοι κοίταζαν μία το ταβάνι και μία εμένα και δεν καταλάβαιναν τι ήθελα στο ταβάνι κι έκαναν το σταυρό τους και μου έβαλαν θερμόμετρο και είπαν πως ψήνομαι στον πυρετό και μου έβαλαν πετσέτες με κρύο νερό στο κεφάλι και είπαν να κοιμηθούν μαζί μου γιατί φοβόντουσαν να κοιμηθούν μόνοι τους και το πρωί που ξύπνησα, στο κρεβάτι μου κοιμόταν η μαμά καθιστή, ο μπαμπάς με τα παπούτσια και το καπέλο, η θεία Γαζία με το κέντημα αγκαλιά κι η Δωροθέα με το ξεσκονόπανο. Γι' αυτό είπαν πως θα κοιμηθούν πάλι μαζί μου κι ο μπαμπάς πήγε να φέρει τη σεζλόγκ, η μαμά είπε θα κοιμηθεί δίπλα μου, η θεία Γαζία στην πολυθρόνα κι η Δωροθέα στρωματοάδα.

- Καίει.

- Να τη φυσήξω.

- Καίει ακόμη, σου λέω.

- Να τη φυσήξω πάλι.

- Αλλά όσο τη φύσαγαν αυτή τη σούπα, τόσο ζεσταινόταν. Φύσηξε η μαμά, φύσηξε η θεία Γαζία, φύσηξε η Δωροθέα. Στο τέλος κρύωσε.

- Είναι κρύα.

- Να τη ζεστάνω.

Κι η Δωροθέα πήγε να τη ζεστάνει πάλι γιατί πώς να τη φάω, έτσι που την κρυσώσανε. Η μαμά πήγε να μου φέρει την ατμάκατο να παίζω και να τρώω. Η μαμά έχει ωραίες ιδέες. Αυτή η ατμάκατος φεύγει με ατμό. Μου την αγόρασε πέρυσι ο μπαμπάς για να γίνω καλά από τις μαγουλάδες μου. Της βάζεις νερό με το σταγονόμετρο σ' ένα σωλήνα που έχει από κάτω και γεμίζει ένα καζανάκι που έχει από πάνω. Κάτω από το καζανάκι έχει ένα φυτίλι και το ανάβεις και τη βάζεις στο νερό και βράζει το καζανάκι κι αρχίζει να φεύγει και να κάνει κύκλους και πατ-πατ-πατ κι όταν κοντεύει να τελειώσει το νερό, κάνει προут-προут και σταματάει και ξαναβάζεις νερό με το σταγονόμετρο και πάλι ανάβεις το φυτίλι κι αρχίζει τους κύκλους και τα πατ-πατ-πατ. Η Δωροθέα έφερε τη σούπα που άχνιζε και την ακούμπισε στο κομοδίνο. Έφερε και τη μεγάλη λεκάνη της μπουγάδας γεμάτη νερό και την ακούμπισε στο κρεβάτι μου. Ο μπαμπάς ήρθε κι άναψε ένα σπέρτο για να βάλει φωτιά στο φυτίλι και κράτησε το σπέρτο πολλή ώρα κι εκείνο του έκαψε το δάχτυλο κι ο μπαμπάς

είπε ένα λατινικό και το πέταξε πέρα, αλλά έπεσε στην καλή κουβέρτα της θείας κι έκανε μια μεγάλη τρύπα κι έβγαλε καπνούς και μύρισε το σπίτι κι έτρεξε η μαμά κι έβαλε τις φωνές πω, πω, θα καούμε! και φοβήθηκε η Δωροθέα κι άρχισε να φωνάζει φωτιά! φωτιά! και χωρίς να το θέλει έσπρωξε τη λεκάνη και χύθηκε το νερό κι έγιναν όλα μούσκεμα κι εγώ μαζί. Και τότε η μαμά άρχισε να μαλώνει τη Δωροθέα που έχυσε το νερό και τον μπαμπά που έκαψε την κουβέρτα. Ο μπαμπάς μάλωσε τη μαμά που είχε την ωραία ιδέα να βάλουνε τη λεκάνη στο κρεβάτι. Η θεία Γαζία μάλωσε και τη μαμά και τον μπαμπά που μαλώνανε μπροστά στο παιδί και τα έκαναν θάλασσα. Η Δωροθέα δεν είχε ποιον να μαλώσει κι έβαλε τις κλάψες κι έλεγε πως ήθελε να πάει στο χωριό της. Στο τέλος, όλοι μάλωναν και φώναζαν ελληνικά, λατινικά και τουρκικά και καλύτερα που έγιναν αυτά γιατί ξεχάσανε τη σούπα και κρύωσε πάλι και δεν έφαγα τα μαλλιά του αγγέλου με λεμονάκι. Τότε η μαμά, που είναι πολύ έξυπνη, άφησε τις ξένες γλώσσες και είπε γρήγορα, γρήγορα, ν' αλλάξουμε τα σεντόνια και τις κουβέρτες του παιδιού, γιατί έλεγε θα αρρωστήσω χειρότερα κι ο μπαμπάς πήρε το καπέλο του κι έφυγε κι εγώ πολύ διασκέδαζα που κάνανε έτσι και ήθελα να γελάσω, αλλά ο λαιμός μου πονούσε και δε γέλασα. Η μαμά είπε πως δεν μπορεί άλλο και πως στο τέλος θ' αρρωστήσει, κι αν αρρωστήσει αυτή, τότε θα δούμε τι αξίζει και λέει τι θ' απογίνουμε, όλα αυτή τα κάνει και ο μπαμπάς μου δεν της λέει ούτε ένα μπράβο, αλλά τη μαλώνει κι όλο παίρνει το καπέλο του και φεύγει κι εκείνη κουβάλησε όλα τα στρατιωτάκια μου, τα αεροπλανάκια μου, τα αυτοκινητάκια μου, τα κουτιά μου, τους βώλους μου, τα μπουκάλια μου, τις βίδες και τα χαρτόνια μου και τ' άδειασε στο κρεβάτι μου. Μετά έγινε σουχία. Μετά την σουχία η θεία Γαζία είπε πως δεν είναι πράγματα αυτά και πως δεν είμαι τόσο άρρωστος να κάνουν όλοι σαν τρελοί και πως είμαι ματιασμένος και θα φωνάζει τη Σταθούλα να ρίξει τα κάρβουνα να με ξεματιάσει, αλλά μην το πούνε στο γιατρό και γελάει κι εγώ λέω καλύτερα να του το πούνε να γελάει. Η μαμά είπε ότι αρρώστησα γιατί δεν την άκουσα και πως όταν δεν την ακούω αυτά παθαίνω και πως αν την είχα ακούσει δε θα ήμουνά τώρα άρρωστος, αλλά έτσι είναι, τα παιδιά που δεν ακούνε τους γονείς τους αυτά παθαίνουνε και τα πληρώνουν οι μεγάλοι και πως όποιος δεν την άκουσε πήγε χαμένος γι' αυτό πρέπει να την ακούνε όλοι για να μην πάνε χαμένοι και να μην αρρωσταίνουν και τρώνε μαλλιά αγγέλου και βάνουν βεντούζες και πίνουν σιρόπια. Και πάει κι έρχεται όλο θλίψη κι όταν πηγαίνει δε βουϊζουν τ' αυτιά μου κι όταν έρχεται βουϊζουν, γιατί όλο με ρωτάει αν πονάω, αν κρυώνω, αν αισθάνομαι καλά, αν θέλω κάτι, αν δε θέλω κάτι, αν θέλω ένα ζεστό τσαγάκι ή το γιογιό μου ή την τόμπολά μου ή το ντόμινο και με σκεπάζει και μου βάζει το θερμόμετρο και ξεχνάει να το κοιτάξει.

Το απόγευμα χτύπησε το κουδούνι κι η Δωροθέα φώναξε από το μπαλκόνι ποιος; και όταν της είπαν εμείς! έτρεξε και άνοιξε και ήρθαν οι επισκέψεις να δουν πως είμαι άρρωστος και να μου πουν περαστικά. Πρώτη πρώτη μπήκε στο δωμάτιό μου η μαμά και είπε σος, μήπως κοιμάται το χρυσό μου. Μετά, μπήκε η μαμά του Μωυσή με τον Μωυσή. Μετά, μπήκε η μαμά του Φιλιππάκη με τον Φιλιππάκη και με ρώτησαν πώς είσαι, Άκη μου; και τα παιδιά ρώτησαν τι χαμπάρια ρε μάγκα, αλλά εγώ έκανα πως κοιμάμαι και δεν άκουσα τις κυρίες και δεν τους απάντησα και στους φίλους θ' απαντήσω μόλις φύγουνε εκείνες και τότε η μαμά μου τους είπε πόσο άρρωστος είμαι και πως αρρώστησα επειδή δεν την άκουσα, όπως και την άλλη φορά και πως κάθισα στο ρεύμα και πως ήπια κρύο νερό από την παγωνιέρα μας την καινούργια και θα τους τη δείξει μετά και πως σωθήκαμε μ' αυτήν την παγωνιέρα, γιατί η άλλη που είχαμε δεν ήταν τόσο καλή και τη χαρίσαμε σε μια φτωχή οικογένεια.

νεια και οι κυρίες είπαν πως οι δικές τους παγονιέρες είναι πολύ καλές, από τις καλύτερες και δεν έχουν κανένα παράπονο γιατί παγώνουν το νερό στο πι και φι και διατηρούν το βούτυρο και το κρέας πολλές μέρες και είναι σαν να τα αγόρασες εκείνη τη στιγμή, τόσο καλές είναι οι δικές τους παγονιέρες και μακάρι να βγει κι η δική μας τόσο καλή κι η μαμά μου τότε τις πήρε και έφυγαν σιγά σιγά μη με ξυπνήσουν και πήγαν μέσα και τότε έκανα πως ξύπνησα κι ο Φιλιππάκης έτρεξε και κλείδωσε την πόρτα κι ο Μωυσής το παράθυρο και έβγαλαν δυο κουτιά φρουϊ γλασέ που μου είχαν φέρει και κάθισαν στο κρεβάτι μου κι άρχισαν να τα τρώνε και γέμισαν το πάτωμα ζελατίνες. Μόλις τα φάγανε όλα, είπαν να κάνουμε ανταλλαγές κι έβγαλε ο Μωυσής ένα μάτσο ποδοσφαιριστές και είπε ν' αλλάξουμε κι έβγαλα κι εγώ τους δικούς μου κάτω από το στρώμα και του έδωσα τον Κερδεμελίδη, τον Σταφυλίδη και τον Χέλμη κι εκείνος μου έδωσε τους Ανδριανόπουλους. Ο Φιλιππάκης μου έδωσε τον Βάζο και τον Καραπατή κι εγώ του έδωσα τον Δελαβίνια και τον Φερλέμη και τώρα εγώ κοντεύω να τους έχω όλους και θα κερδίσω μία μπάλα του φουτμπόλ. Μετά, ο Φιλιππάκης έβγαλε ένα χοντρό τετράδιο που έγραφε απέξω Γραματοσιλεκτική σπλωγή γραματοσειμόν και έδωσε του Μωυσή τρία γραμματόσημα από την Ταγκανίκα και δύο Ινδοκίνα κι εκείνος του έδωσε δύο Παλαιστίνη και ένα αργεντινικό, αλλά επειδή το ένα Παλαιστίνη ήταν σκισμένο, ο Μωυσής του είπε θέλει κι εκείνο με τον άγριο που δεν ξέραμε τι κράτος είναι κι ο Φιλιππάκης είπε αυτό είναι σπάνιο και για να το δώσει ήθελε εκείνο το ιταλικό με τον Μουσολίνι κι εκείνος είπε εντάξει και πήγε να το ξεκολλήσει, αλλά όπως ήταν κολλημένο με ζυμάρι σκίστηκε και πάει. Μετά, ο Φιλιππάκης είπε να παίξουμε πόλεμο και βάλουμε τα στρατιωτάκια στο πάτωμα και χωριστήκαμε σε εχθρούς κι αρχίσαμε τις κανονιές και τις τορπίλες και τους βομβαρδισμούς σαν την Ισπανία και τότε ο Μωυσής είπε δεν είναι δίκαιο να βομβαρδίζω εγώ από το κρεβάτι και καλύτερα να κατέβω κάτω κι εγώ κατέβηκα κι αρχίσαμε να σκοτώνουμε τα στρατιωτάκια με τους βώλους κι όταν σκοτώνονταν τα βγάλαμε από τη μάχη και τα βάζαμε στη σακούλα. Αλλά ο Φιλιππάκης έριχνε τους βώλους όλο και από πιο κοντά, σχεδόν από πάνω και σκότωνε τους δικούς μας εύκολα κι όταν του είπαμε να ρίχνει από κει που ρίχναμε κι εμείς, θύμωσε κι άρχισε να ρίχνει τους βώλους του όλους μαζί και να λέει αυτές είναι ομοβροντίες και τις είδε στον κινηματογράφο κι ο Μωυσής πήρε τότε το μπουκάλι με το σιρόπι και το έριξε στο ιππικό και τους σκότωσε όλους αλλά χύθηκε το σιρόπι στην κουρελού και κολλήσανε οι ναύτες με τα κανόνια κι εγώ στενοχωρήθηκα και θύμωσε και του πήρα τους ποδοσφαιριστές του και τους έσκισα κι εκείνος πήρε τη Γραματοσιλεκτική σπλωγή γραματοσειμόν κι άρχισε να ξεκολλάει τα γραμματόσημα και να τα πετάει από το παράθυρο και να τραγουδάει *του απτού ο γιος*. Αλλά ο Φιλιππάκης θύμωσε πιο πολύ κι άρχισε να πετάει τα παιχνίδια μου στο πάτωμα και να τα πατάει κι εγώ τότε θύμωσα ακόμη πιο πολύ και του πέταξα στο κεφάλι το τόπι της θείας μου, αλλά εκείνος έσκυψε και το τόπι χτύπησε στο μεγάλο βάζο της γιαγιάς κι έπεσε κάτω κι έγινε εφτά χιλιάδες κομματάκια κι ο Μωυσής φοβήθηκε πολύ και τρύπωσε στο κρεβάτι μου κι έλεγε ότι είναι άρρωστος και τον πονάει η κοιλιά του κι έχει πυρετό και πως τον κόλλησα εγώ κι ο Φιλιππάκης κρύφτηκε στην ντουλάπα αλλά δεν μπορούσε να κλείσει την πόρτα από μέσα κι έλεγε να την κλείσω εγώ απέξω κι εγώ την έκλεισα και για καλύτερα την κλείδωσα και κρύφτηκα κάτω από το κρεβάτι και περιμέναμε να έρθουν οι μαμάδες να μας διαλύσουν κι ήρθαν και δεν μπορούσαν να μπουν και ρωτούσαν τι πάθαμε και ποιος κλείδωσε την πόρτα και φώναζαν και έλεγαν πως τρελαθήκαμε και θα τρελαθούν κι αυτές στο τέλος και τότε η Δωροθέα πήδησε από το φεγγίτη και μπήκε μέσα και είπε σι-

γανά μην την ακούσουν, κακομοίρηδες, θα δείτε τι θα πάθετε και ξεκλείδωσε την πόρτα και όρμηξαν μέσα οι μαμάδες και η θεία Γαζία και η Σταθούλα που είχε έρθει να με ξεματιάσει και κοίταζαν να μας βρουν και δεν μας έβρισκαν. Τότε, ακούστηκε η φωνή του Φιλιππάκη μέσα από την ντουλάπα, αλλά επειδή ήταν κλειστή η πόρτα, η φωνή του ήταν σαν να ερχόταν από μακριά κι η μαμά του που τον άκουσε, νόμισε πως ήταν κάτω στην αυλή και έσκυψε να δει και τον φώναζε κι εκείνος φώναζε αλλά εκείνη δεν τον έβλεπε και άρχισε να φοβάται και να κάνει το σταυρό της κι ο Φιλιππάκης φώναζε πως θα σκάσει εκεί μέσα κι άρχισε να κλοτσάει και η ντουλάπα άρχισε να κουνιέται κι η μαμά μου έψαχνε για μένα και σήκωσε την κουβέρτα και δε βρήκε εμένα, αλλά ένα ξένο παιδί και όταν το είδε καλά, είπε μπα, ο Μωυσής! και πάτησε στα σιρόπια και κόλλησαν στα πόδια της τα κανόνια και τα τεθωρακισμένα κι η μαμά του Μωυσή τρόμαξε που είδε το παιδί της να τρέμει κι άρχισε να φωνάζει και να λέει πως αρρώστησε και το δικό της και τι θα κάνει μόνη της, τώρα που λείπει ο άντρας της κι η μητέρα της κάνει λουτρά στην Υπάτη και δεν έχει και υπηρέτρια, όλο της φεύγουνε. Και τότε εγώ φώναξα εδώ είμαι και κοίταξε η μαμά μου κάτω από το κρεβάτι και με έβγαλε, αλλά εγώ κρύωνα και είχα πυρετό και πονοκέφαλο και πονούσε η κοιλιά μου και ήθελα να κάνω κακά μου και ήθελα το γιατρικό μου και τη σούπα μου. Ο Φιλιππάκης όλο φώναζε και κλότσαγε στην ντουλάπα κι εκείνη όλο κουνιόταν και μόλις την είδαν οι κυρίες να κουνιέται, άρχισαν να φωνάζουν Κλέφτης! Κλέφτης! αλλά η Δωροθέα ήξερε ποιος ήταν μέσα και ξεκλείδωσε και βγήκε ο Φιλιππάκης ζαλισμένος από τη ναφθαλίνη και δεν μπορούσε να δει στο φως και φοβόταν που άκουσε πως υπάρχει κλέφτης και ρωτούσε πού είναι και τότε η μαμά του τού έδωσε ένα σκαμπίλι που ήταν όλο δικό του κι έπαψε να ρωτάει για τον κλέφτη κι άρχισε να βλέπει πάλι καλά στο φως και τότε ζήλεψε και η μαμά του Μωυσή που έκανε τον άρρωστο και του δίνει μια ξερή που ήταν όλη δική του κι εκείνος αρχίζει να κλαίει και να φωνάζει τα παπούτσια μου, τα παπούτσια μου, γιατί τα είχε βγάλει στο κρεβάτι μου και δεν μπορούσε να περπατάει ξυπόλυτος κι η μαμά του τότε του έδωσε κι άλλο σκαμπίλι και του είπε αλίμονό του γιατί έπεσαν τα μούτρα της εξαιτίας του και τότε θυμήθηκε πού έχει τα παπούτσια του και τα βρήκε και τα φόρεσε κι όλο έκλαιγε.

Έκλαιγε κι ο Φιλιππάκης κι η θεία Γαζία είπε τι ζελατίνες είναι αυτές χάρω και τι σιρόπια είναι τούτα και τι στρατιωτάκια και στο τέλος η μαμά του Μωυσή πήρε τον Μωυσή κι η μαμά του Φιλιππάκη πήρε τον Φιλιππάκη αλλά δεν τους πήρανε από το χέρι, τους πήρανε από το αυτί και φύγανε κι έγινε πουχία σαν να μην ήταν κανείς στο δωμάτιο. Και τότε, ήρθε πίσω ο Μωυσής και έκανε τάχα πως κάτι ξέχασε και έψαχνε να το βρει και ήρθε κοντά στο κρεβάτι και μου λέει σιγανά μην τον ακούσει κανείς:

– Άμα σου δώσω την Εθνική Ελλάδα φωτογραφία, μ' αφήνεις να δώσω μια μπουνιά στην υπηρέτριά σου;

Ο Άκης στα όπλα

(απόσπασμα)

Κυριάκος Ντελόπουλος

ΤΩΡΑ Η ΣΕΙΡΑ ΤΗΣ ΚΟΛΟΚΥΘΑΣ, ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙΑ, ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΗ, ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΑΤΗ.

Μόλις είπε να πάμε το απόγευμα σπίτι του, οι φίλοι του κι εγώ, κατάλαβα αμέσως πως κάτι είχε βάλει πάλι στο μυαλό του κι ήθελε να μας το πει ή να μας το δείξει. Είχε λοιπόν μία μεγάλη κολοκύθα, που δεν ήξερα πως οι κολοκύθες γίνονται τόσο μεγάλες. Μαζευτήκαμε γύρω του και κοιτάζαμε. Την πήρε και την άνοιξε από πάνω, την άδειασε από ό,τι είχε μέσα και μετά πήρε ένα κοφτερό μαχαίρι, χάραξε δύο στρογγυλές τρύπες και είπε: τα μάτια. Μετά χάραξε από κάτω μία μακριά τρύπα σαν μισοφέγγαρο και είπε: το στόμα. Μετά έκανε ανάμεσα στα δύο μάτια και στο στόμα δύο τρυπούλες και είπε: η μύτη και τελειώσαμε, και τότε εμείς, που δεν είχαμε πει τίποτα ως τότε, είπαμε ωραίο, χωρίς να ξέρουμε τα παρακάτω. Μόλις άρχισε να νυχτώνει είπε πάμε. Πήρε την κολοκύθα μέσα σε ένα τράστο και φύγαμε. Πήγαμε σ' ένα μέρος έξω από την πόλη, μετά τα τελευταία σπίτια που περνούσε ο δρόμος που ερχόταν από τα χωράφια, και έκανε μία στροφή και σταθήκαμε κάτω από ένα δέντρο, που ήταν το μόνο που υπήρχε εκεί. Έβγαλε την κολοκύθα και την έδεσε με ένα γερό σπάγκο και την κρέμασε από ένα κλαδί του δέντρου και μετά έβαλε μέσα ένα χοντρό κερί και το άναψε και τότε είδαμε πως αυτή η κολοκύθα φαινόταν σαν ένα φοβερό κεφάλι ανθρώπου που είχε γίνει φάντασμα και αν το έβλεπες ξαφνικά μπροστά σου στο σκοτάδι θα τρόμαζες. Μετά μας πήρε και κρυφτήκαμε λίγο πιο πέρα, πίσω από ένα θάμνο, και είπε τσιμουδιά και να κοιτάζουμε προς τη μεριά του δρόμου που έστριβε. Δεν πέρασε πολλή ώρα κι ακούστηκαν τα τριζίματα από τις ρόδες ενός κάρου και τα πέταλα ενός αλόγου στα χαλίκια. Μόλις έστριψε κι ο οδηγός του βρέθηκε μπροστά στην κρεμασμένη κολοκύθα, έβγαλε μια σπαρακτική και πολύ τρομαγμένη φωνή: Παναγία, παρθένα μου! Τι 'ναι τούτο, Παναϊτσα μου, και μετά άλλη: Σε καλό μου! Βγήκαν οι πεθαμένοι από τον τάφο! Κι αφού έβγαλε και διάφορες άλλες άναρθρες κραυγές σαν Ινδιάνος, πήδησε από το κάρο και πιάνοντας τα παντελόνια του χάθηκε τρέχοντας στο κοντινό χωράφι και το άλογο, που δεν είχε δει τίποτα, συνέχισε το δρόμο του χωρίς τον κύριό του.

Ήταν τα πρώτα γέλια που κάναμε και χτυπιόμαστε για τη μεγάλη ιδέα του Βίκτορα. Εκείνος ευχαριστήθηκε πολύ για τα μπράβο και τα μπράβο μας και είπε κρυφτείτε! Και τρέξαμε στο θάμνο και κρυφτήκαμε. Ακούσαμε τότε βήματα ανθρώπων και γαιδάρων κι όταν φάνηκαν στη στροφή ήταν τρία ζώα με δύο χωριάτες επάνω. Ο άλλος πήγαινε με τα πόδια κι έσερνε τον δικό του κι από τις ομιλίες φαινόταν ότι ήταν χαρούμενοι. Μόλις κι αυτοί βρέθηκαν μπροστά στο κολοκυθένιο φάντασμα, που κουνιόταν μάλιστα, σταμάτησαν

τις κουβέντες, το κοίταξαν καλά, κοιτάχτηκαν μεταξύ τους και μετά κι οι τρεις μαζί φώναξαν στοιχειόοοοο! Και μετά ο καθένας είπε από κάτι δικό του:

- Ο Αναστάσης βρυκολάκισε! Αυτός είναι, τον γνώρισα από την κεφαλή του!

- Ποιος Αναστάσης, μωρέ. Ο Χαραλάμπης είναι της Ανδρομάχης. Ήρθε να πάρει τα δανεικά που του χρωστάω, είπε ο δεύτερος.

- Ρε, πάμε τε να φεύγουμε, είπε ο τρίτος. Θα 'χουν βγει κι άλλοι από τις πλάκες τους και θα μας φάνε εμάς τους ζωντανούς, γιατί δε μας κωνεύουνε που ζούμε...

Κι έτρεξε ο πρώτος κι από πίσω οι άλλοι, ο ένας που πήδησε από το ζώο του κι ο άλλος που περπατούσε, και χάθηκαν από τρεις μεριές και μάλιστα ο ένας πέρασε δίπλα μας κι ευτυχώς που δε μας είδε γιατί θα πέθαινε από το φόβο του. Εμείς, μόλις χάθηκαν, τρελαθήκαμε από το πάθημά τους και τα γέλια μας δεν είχαν σταματημό. Κι αφού το κάναμε μερικές φορές ακόμη, ξεκρεμάσαμε την κολοκύθα μας και γυρίσαμε πίσω σφυρίζοντας τον ύμνο του «Πανηλειακού».

Τώρα ήρθε η ώρα να πω για το φίδι και να δω πώς θα πω αυτή τη φοβερή ιστορία. Θα την πω όπως με συμφέρει εμένα κι όποιος άλλος ξέρει ας την πει όπως τον συμφέρει εκείνον.

Το φίδι ήταν πάλι μια ιδέα που εμπνεύστηκε το μυαλό του Βίκτορα. Μας μάζεψε μια μέρα, όπως έκανε κάθε φορά, εμένα, τον Μπέμπη, τον Κοντόναρο, τον Ιάσονα και τον Χαρίλαο, και μας έδειξε ένα φίδι, ένα μέτρο μακρύ, που είχε φτιάξει με κουρελάκια δεμένα σ' ένα χοντρό σκοινί και που ήταν να το βλέπεις και να μη θέλεις να πας κοντά, τόσο σαν αληθινό ήταν! Πήρε ένα μακρύ σπάγκο, κάπου πενήντα μέτρα, και το έδεσε από τη μία άκρη και μας είπε τι θα κάνουμε μ' αυτό και πόσο θα σκιάζεται ο κόσμος και πόσο θα γλεντάμε εμείς! Μόλις νύχτωσε πήγαμε μαζί και το κρύψαμε σε κάτι χαλάσματα κάτω από το σπίτι της Θοδωριάς και τραβήξαμε το σπάγκο μέχρι το σπίτι του Μπέμπη, άκρη άκρη στο φράχτη του περιβολιού τους, να μη φαίνεται, και αμέσως πήγαμε και σταθήκαμε πίσω από το μεγάλο πεύκο τους, να μη φαινόμαστε κι εμείς, και περιμέναμε να περάσει κάποιος για να δούμε πώς θα κάνει όταν... διακρίναμε έναν στο μισοσκόταδο που περπατούσε ήσυχος και σαν να μην τον ένοιαζε τίποτα. Στην κατάλληλη στιγμή ο Βίκτορας δίνει μία και τραβάει με δύναμη το σπάγκο και τότε το φίδι μας σύρθηκε στα πόδια του ανθρώπου κι εκείνος μόλις το άκουσε και το είδε κατατρόμαξε κι άρχισε να πηδάει και να κλοτσάει και να κάνει σαν παράξενο πλάσμα κι ας είχε χαθεί το φίδι από μπροστά του. Και μετά έμεινε ακίνητος σαν τη βρύση που ήταν κοντά.

- Φίδι, Φίδι! φώναζε κι έσκουζε κι είχε τόσο φοβηθεί που τα πόδια του είχαν μείνει σαν καρφωμένα, κι ενώ τα έσπρωχνε να κινηθούν εκείνα έμεναν στη γη κι αυτός γύριζε γύρω γύρω και αυτό τον έκανε πιο ασταίό ακόμα κι εμάς να γελάμε περισσότερο απ' όσο μπορούσε να χωρέσει το στόμα μας από γέλια και κοντεύαμε κάτι να πάθουμε. Ααααααα... Τρεχάτε γειτόνοι... Θα με φάει, φώναζε όλο και πιο δυνατά, κι άρχισαν ν' ανοίγουν πόρτες και παράθυρα και να μαζεύονται άνθρωποι με ξύλα και πέτρες που έψαχναν να βρουν το φίδι, κι εμείς φοβηθήκαμε μη βρουν εμάς και στριμωχθήκαμε πίσω από το πεύκο μη μας ανακαλύψουν. Οι άνθρωποι έψαξαν από δω κι από κει και στο τέλος βαρέθηκαν και γύρισαν στα σπίτια τους λέγοντας άσ' τον, καημένε, και λάθος θα έκανε, και ιδέα του ήταν, κι αυτός, όταν είδε πως είχε μείνει μόνος του, έδωσε μία και τα πόδια κουνήθηκαν επιτέλους κι έτρεξε και χάθηκε και γλύτωσε. Μετά απ' αυτό πήγαινε ένας ένας κι έκρυβε το φίδι, άλλος τέντωνε το σπάγκο κι όλοι μαζί περιμέναμε να φανεί κάποιος περαστικός. Τότε κάποι-

ος τον τράβαγε απότομα, το φίδι πεταγόταν, φόβιζε το φουκαρά κι εκείνος τα έκανε πάνω του, όπως και ο προηγούμενος, κι εμείς ξεκαρδιζόμαστε γι' άλλη μια φορά και θαυμάζαμε τον Βίκτορα για τις ιδέες του.

Τώρα ήρθε η ώρα να πω για ένα βράδυ που... Να το πω ή να μην το πω; Αυτό το βράδυ ήταν ειδικό. Αυτό το ειδικό βράδυ η μαμά μου μου έδωσε μια κατσαρόλα να πάω στις κυρα-Γεωργίας να πάρω το γάλα που μας έδινε κι έτσι δεν πήγα με τους φίλους μου να παίξουμε το αγαπημένο μας παιχνίδι με το φίδι. Πήγα, μου γέμισε την κατσαρόλα και γύριζα τραγουδώντας για ν' ακούω τη φωνή μου και να μη φοβάμαι που ήταν άδειος ο δρόμος και σκοτεινός κι εγώ μόνος μου. Την ώρα που περνούσα από της Θεωριάς το σπίτι, έγινε κάτι που σταμάτησε τα τραγουδιόματά μου και με έκανε να φοβηθώ πολύ. Ένα τόσοοοοοοοοοοοοο φίδι, ένα α λ η θ ι ν ό φίδι, πρόβαλε από κάτι χαμόκλαδα κι ερχόταν κατευθείαν επάνω μου! Αυτό το είδα και μη μου πει κανείς πως δεν ήταν έτσι. Και τη στιγμή που ακούμπησε στο πόδι μου πετάχτηκα ψηλά και μου φεύγει η κατσαρόλα από το χέρι χωρίς να το θέλω, χύθηκε το γάλα πάνω μου, και βρέθηκε στο φράχτη ανάποδα να στάζει και το καπάκι δεν ξέρω πού πήγε!

– Μαμάαααααα... φίδι! Φίδι!!!!!! Με τρώει...

Με τις φωνές μου, άκουσαν οι γείτονες της Θεωριάς πως κάτι συμβαίνει κι άνοιξαν τα παράθυρά τους, κι όταν άκουσαν φίδι, μπήκαν πάλι μέσα, κλειδώθηκαν να μην ακούνε, γιατί είχαν βαρεθεί κάθε βράδυ τα ίδια και τα ίδια, κι εγώ έμεινα μόνος κι άρχισα να τρέχω να φτάσω σπίτι μου όσο μπορούσα πιο γρήγορα κι από τη μεγάλη τρομάρα μου όταν έφτασα δεν το πρόσεξα και συνέχισα να τρέχω μέχρι που τελείωσαν τα σπίτια της πόλης, κι εγώ πήγαινα προς τα αμπέλια κι όταν είδα πως δεν υπήρχαν άλλα σπίτια κι ήμουν στην ερημιά γύρισα πίσω και αυτή τη φορά πρόσεξα το σπίτι μας και το γνώρισα με το πρώτο κι ανέβηκα τη σκάλα και χτύπησα την πόρτα μας και βγήκε μια άγνωστη κυρία που έμοιαζε κάπως με τη θεία Γαζία και τη ρώτησε ευγενικά:

– Κυρία, μου λέτε, σας παρακαλώ, εδώ μένουμε;

– Μέγας είσαι κύριε και θαυμαστά τα έργα σου! είπε η κυρία. Τούτο το παιδί θα μας τρελάνει όλους.

Από μέσα ακούστηκε μία γυναικεία φωνή, που μου φάνηκε σαν να την έχω ξανακούσει και ρώτησε την πρώτη κυρία:

– Γαζία, ποιος είναι τέτοια ώρα;

Από το όνομα κατάλαβα ότι η άγνωστη κυρία ήταν η θεία Γαζία κι εγώ από το φόβο μου δεν την είχα γνωρίσει. Μπήκα μέσα, γιατί ήμουν τώρα βέβαιος ότι αυτό ήταν το σπίτι μας που κι αυτό δεν το είχα γνωρίσει με το πρώτο, και τότε πρόσεξα ότι αυτά που έσταζαν από το παντελόνι μου δεν ήταν γάλατα αλλά διάφορα τσίσα, όλα δικά μου. Κι ακούστηκε πάλι η γνώριμη φωνή:

– Γαζία, ποιος είναι τέτοια ώρα;

– Ο Άκης, ποιος άλλος;

Και η κυρία με τη γνώριμη φωνή, που ήταν η μαμά μου, βγήκε και με ρώτησε:

– Και το γάλα;

Και εγώ, για να μη δείξω ότι τα 'χασα, της έδωσα την απάντηση:

– Ποιο γάλα;

Κι ήρθαν κοντά μου κι οι δύο μαζί και με κοίταζαν με προσοχή και ανησυχία χωρίς να καταλαβαίνουν τι μου είχε συμβεί και τους είπα τότε για το φίδι, που ήταν δύο μέτρα μα-

κρύ και ούρλιαζα και βγήκε ο κόσμος και το κυνήγαγε και ένα σωρό άλλα, και δεν με πίστευαν.

Την άλλη μέρα άλλες ερωτήσεις, χειρότερες. Ο Βίκτορας πρώτος με ρώτησε πώς τα πέρασα χτες κι εγώ του είπα αμέσως πως συνάντησα ένα πελώριο φίδι κι εκείνος ταραχτηκε και είπε τς, τς, τς και με ρωτούσε πότε έγινε αυτό και πού ακριβώς έγινε και προς τα πού έφυγε και αν φοβήθηκα, και πριν του απαντήσω σε κάθε ερώτηση, έλεγε τς, τς, τς και κούναγε το κεφάλι του με περίεργο νόημα που δεν το καταλάβαινα και σε μια στιγμή ακούστηκαν από πίσω μου κι άλλα τς, τς, τς, και γυρίζω και βλέπω όλη την παρέα που είχε μαζευτεί και άκουγε χωρίς να ρωτάει και άρχισαν να ετοιμάζουν το φίδι για το βράδυ κι όταν το είδα κάτι μου θύμισε αλλά έκανα πως δεν ήταν αυτό που μου θύμισε και άρχισα να τρέμω που το είδα, κι ο Μπέμπης με ρώτησε:

- Τέτοιο ήταν;

- Ναι, κάπως τέτοιο, είπα, χωρίς να το κοιτάζω.

- Μήπως ήταν μεγαλύτερο; ρώτησε ο Βίκτορας, που ήταν με το μέρος μου.

- Ναι, ναι, μεγαλύτερο. Και επειδή μου φάνηκε πως δε με πιστεύανε και οι ερωτήσεις τους ήταν κάπως σαν πονηρές και λίγο περιπαικτικές, έβαλα όλη τη δύναμη της φωνής μου και τους φώναξα:

- Όχι!!!! Δεν ήταν αυτόoooooooo... Άλλο ήτανε, αληθινόooo...

Αυτοί, αφού άκουσαν με προσοχή αυτά τα μακρουλά ιiiii και οoooooooo, κοιτάχτηκαν με νόημα και ξαφνικά έσκασαν στα γέλια, όπως τις άλλες φορές που κοροϊδεύαμε τους φοβιτσιάρηδες, κι ήθελα κι εγώ πολύ να γελάσω, αλλά ήταν λιγάκι δύσκολο να αλλάξω και να τους πω την ιστορία μου αλλιώς. Κι όσο τους έλεγα πως ήταν άλλο φίδι κι όχι το φτιαχτό, αυτοί γελούσαν όλο και πιο πολύ κι εγώ είχα πειστώσει ακόμη πιο πολύ, αλλά έχανα τον καιρό μου με δαύτους και μ' αυτό το καταραμένο φίδι που με ξεγέλασε και... και... και...

(Καλά, εντάξει. Μου φαίνεται πως καλά τα κατάφερα να πω αυτή την ιστορία, χωρίς να πω ούτε αλήθεια ούτε ψέματα κι αν με ρωτήσουν πώς ακριβώς έγινε με το φίδι, πάλι τα ίδια θα πω, κι αν με ρωτήσουν άλλοι, πάλι το ίδιο. Τώρα είναι αργά να πω άλλα. Η τιμωρία μου είναι να επιμένω ώσπου να βαρεθούν να με ρωτάνε.)

Τετράδιον πρόχειρον 1963-64

Μαρία Κονδύλη

15 Μαΐου

ΟΠΩΣ ΑΝΟΙΓΕΙ ΚΑΙ ΚΑΝΕΙ ΓΩΝΙΑ ΠΡΙΝ ΔΙΠΛΩΣΕΙ ΤΕΛΕΙΩΣ ΤΟ ΠΑΝΤΖΟΥΡΙ ΤΗΣ μπαλκονόπορτας το μισό, έχω ένα σπίτι. Είναι δηλαδή έξω στο μπαλκόνι κι έχει για τοίχο το παντζούρι απ' τις δυο μεριές και τον τοίχο του σπιτιού μας απ' την τρίτη – και του λείπει ένας τοίχος. Αλλά ο τοίχος του λείπει από κει που δεν φαίνομαι κι έτσι δεν πειράζει. Πάω στο σπίτι αυτό και καλώ κόσμο και μιλάμε. Είναι ένα σπίτι μικρό στην εξοχή. Έξω έχει δέντρα και χορτάρι και πρόβατα και λύκους στα βουνά. Όπως εκεί με τη Χάιντι. Μαγειρεύω και τρώω και πλένω ρούχα κι απλώνω, κι από τις γρίλιες μπορώ να βλέπω τι γίνεται στο σπίτι μας και ποιος βγαίνει στη βεράντα.

Όταν βγαίνει ο μπαμπάς μου για να πει καφέ, βγαίνω κι εγώ και τρώω ψωμί με βούτυρο, που μου αρέσει πάρα πολύ. Ύστερα καθόμαστε με τον μπαμπά μου και κοιτάζουμε τα αυτοκίνητα που περνούν. «Τι κάνεις εκεί πίσω;» με ρωτάει. Και του ξαναλέω, γιατί το έχει ξεχάσει πως έχω φτιάξει ένα σπίτι. Του φαίνεται μικρό, επειδή με χωράει μόνον όρθια, και τότε τεντώνουμε το παντζούρι και μεγαλώνει και του λείπουν δύο τοίχοι, αλλά δεν πειράζει, γιατί και πάλι δεν φαίνομαι πολύ. Κι όταν έρθουν η θεία μου ή η Λουκία και θέλουν να διπλώσουν το παντζούρι, ο μπαμπάς μου κι εγώ τις διώχνουμε.

Η μαμά μου, η Λουκία κι η θεία μου όλο λένε ότι μιλάω μόνη μου. Γι' αυτό δεν θέλω να με βλέπουν όταν πάω στα σπίτια μου. Κρυφακούνε και λέει μετά η μία στην άλλη τι ακούσανε και γελάνε. Λένε, και σε επισκέψεις το λένε, πως έσπασα, όταν ήμουνα μικρή, όλα τα κόκκινα αυγά το Πάσχα κι έλεγα «Χριστός Ανέστη, Λιάκο μου, Αληθώς Ανέστη». Το λένε και γελάνε, ενώ τότε δεν γελάσανε καθόλου όταν με βρήκανε. Με κοιτάγανε αγριεμένες, χωρίς να μιλάνε και φοβήθηκα πολύ. Και τώρα γελάνε, ενώ άμα πω εγώ τίποτα που έκαναν αυτές, δεν γελάει κανείς.

Τα αυγά τα έσπασα στο άλλο μου το σπίτι, κάτω από το τραπέζι της τραπεζαρίας, που δεν το ξέρει κανείς, ούτε κι ο μπαμπάς μου ούτε κανείς. Κάνα δυο φορές που με πιάσανε εκεί κάτω νόμισαν ότι κρύβομαι για να μην με κλοτσήσει ο αδερφός μου, που ώρες ώρες του 'ρχεται να με κλοτσήσει και με κυνηγάει σ' όλο το σπίτι, και δεν πουχάζει αν δεν μου μαυρίσει τα καλάμια. Έκανα κι εγώ ότι κρύβομαι, κι ότι άμα τον πιάσουν και τον κρατήσουν να μην τους φύγει θα βγω, γιατί δεν θέλω να μάθουν γι' αυτό το σπίτι, που είναι και καράβι, και βλέπεις κάτω απ' τις καρέκλες χωρίς να σε βλέπουνε, και λες «Πάμε ένα ταξίδι;» και μπαίνουν μέσα κι άλλοι και κάθονται και τραβάν κι αυτοί κουπί.

Αυτό το ωραίο σπίτι, που είναι και καράβι, είναι πάντα στα σκοτάδια, εκτός απ' όταν έχουμε γιορτή κι ανάβουμε τα φώτα στην τραπεζαρία, και βάζουμε πάνω στο τραπέζι τις

πιατέλες με τα ωραία μεζεδάκια που ετοιμάζουν η θεία μου με τη φίλη της, την κυρία Αλί-κη – που δεν κάνει όμως να τα φάμε πριν έρθει ο κόσμος, γιατί θα χαλάσουμε τα σχέδια και θα φανεί τρύπα στην πιατέλα. Τότε το καράβι μου είναι όμορφο, μέσα στα φώτα, αλλά δεν μπαίνω μέσα για να μην προδοθεί. Και για να μην τσαλακώσω και τα καλά μου. Και στα γενέθλιά μου, που έρχονται παιδιά, προσέχω να μην πάει κανείς κάτω απ' το τραπέζι και τους παίρνω να παίξουμε επάνω, στο δωμάτιό μου. Γιατί εκεί κάτω μπορεί να μου ξεφύγει και να πω τίποτα μόνη μου. Να πω: «Αυτό εδώ είναι το μυστικό μου καράβι». Μου φεύγουν πολύ εύκολα τα μυστικά και πρέπει να προσέχω. Μυστικά φεύγουν εύκολα και στη μαμά μου και στη θεία μου και μετά λένε: «Μην το πείτε αυτό πουθενά, είναι μυστικό». Ενώ ο αδερφός μου είναι τάφος.

Νομίζω ότι έχει κι εκείνος σπίτι στην τραπεζαρία, πίσω απ' το πεζούλι με το μάρμαρο και μέχρι τον μπουφέ. Όλο εκεί κάθεται και μιλάει σιγά, για να μην τον ακούω. Έβαλε κι ένα φρούριο, που του πήγαν δώρο, πίσω απ' τη πολυθρόνα και κάνει πόλεμο κρυφά. Αν έχει σπίτι κι αυτός, μήπως έχουν όλοι; Τότε τι σόι μυστικό είναι;

11 Αυγούστου

Όταν έχω γιορτή ή γενέθλια και μου κάνουν δώρα, καλύτερα να μην μου κάνουν και πολύ ωραία δώρα. Γιατί τότε η θεία μου και η μαμά μου τα παίρνουνε και τα φυλάνε για όταν μεγαλώσω λίγο ακόμα, για να μην τα χαλάσω. Και δεν τα ξαναβλέπω και στενοχωριέμαι.

Τη μεγαλύτερη στενοχώρια την πήρα με την παλέτα με τα χρώματα που μου είχε φέρει ο θεός ο Γιώργος. Ήταν μεγάλη, ξύλινη, και είχε γύρω γύρω θηκούλες πλαστικές, γεμάτες μπογιά. Μαζί μου, είχε φέρει και πινέλα και ένα μεγάλο μπλοκ, που δεν μπορούσα να το σηκώσω. Πιο ωραίο δώρο δεν έχω δει ποτέ μου. Μόλις έφυγε ο θεός ο Γιώργος, πήρανε και το κρύψανε. Κι επειδή φέτος έκλαψα πολύ και είπα «Έχω μεγαλώσει πια, τι θέλετε να γίνω, εκατό χρονών;» βγάλανε να μου το δώσουνε. Κι όλα τα χρώματα είχανε ξεραθεί κι είχανε χαλάσει. Πάνε.

Κάποιος μου είχε φέρει κι ένα πολύ ωραίο σερβίτσιο του τσαγιού, σαν αληθινό, αλλά πολύ μικρούλι. Κι ένας άλλος μια κούκλα νύφη κι έναν κούκλο γαμπρό και στέφανα και λουλουδάκια για τους κουμπάρους, για να κάνω γάμους. Αυτά όλα πάνε. Μου τα δείχνουνε κάθε φορά που φτιάχνουν τις ντουλάπες κι άμα τα πάρω στα χέρια μου και στρωθώ χάμω να παίξω, μου τα βουτάνε τσιρίζοντας μη και μη, ειδικά εκείνη η Λουκία, που κάνει και «Ιιι», λες κι έκανα καμιά ζημιά, για να γίνει έξαλλη η θεία μου και να μου τα αρπάξει μια ώρα αρχύτερα. Δηλαδή, αυτά όλα είναι σαν να μην τα 'χω.

Και δεν λέω τίποτα για την κούκλα που μιλάει και περπατάει και την έχουνε μέσα στο μπαούλο, ούτε για την άλλη με τα ροζ, τη βιεννέζικη. Γιατί είναι πολύ ωραίες, αλλά δεν μπορείς και να τις παίξεις, τόσο μεγάλες που είναι.

Μου κρύψανε όμως και μια ζωγραφιά δικιά μου, που την είχε φτιάξει ο γιος ενός φίλου του μπαμπά μου στην Κύπρο, για τα γενέθλιά μου. Ήμουνα, λέει, εγώ, με τις κοτσίδες μου, μόνο που τα μάτια μου τα είχε παρακάνει μεγάλα και το στόμα μικρό, αλλά ήταν μια πάρα πολύ ωραία ζωγραφιά, σε καφέ χαρτί, που πήγαινε γύρω γύρω, σαν να τύλιγε το ξύλο που είχε από μέσα. Και κάτω από το χαρτί βγαίνανε τρία ποδαράκια ξύλινα και μπορούσες να τη

στήσεις όρθια. Και εκεί που τελείωναν οι κοτσίδες μου και θα είχε κανονικά τα κοκαλάκια, είχε κολλήσει δύο μεγάλες καραμέλες. Ίσα ίσα που πρόλαβα να φάω τις καραμέλες. Τη ζωγραφιά, που την έλεγαν «ο πίνακας» κι ο «πίνακας», την εξαφάνισαν. Και προχτές, που ψάχναμε στην αποθήκη με τη Λουκία για κάτι παπούτσια της παλιά, να σε μια μεριά η ζωγραφιά μισοσκισμένη. Και τι να δω! Είχε μέσα τυλιγμένο έναν πίνακα κανονικό, με θήκη για τις κιμωλίες του και ειδικό σπόγγο μαύρο με ξύλο για να τον πιάνεις! Αυτό ήταν το δώρο μου, κι όχι η ζωγραφιά με τις καραμέλες! Κι είχαν όλα γίνει χάλια και το τρίτο ποδαράκι του πίνακα είχε ξεκολλήσει κι οι κιμωλίες ήταν μουλιασμένες λίγο.

Αλλά δεν μ' ένοιαζε, κι έτσι ακόμα τον ήθελα, και χάρηκα που τον βρήκα, όμως η Λουκία είπε: «Δεν είμαστε με τα καλά μας που θα το πάρεις αυτό επάνω στο σπίτι, να κάνεις χάλια το παρκέ και να γεμίσουμε όλοι κιμωλίες!». Το ίδιο είπαν και οι άλλες. Κι έτσι πάει κι ο πίνακας, που πρώτα νόμιζα που ήτανε μόνο εκείνη η ζωγραφιά με τις καραμέλες. Αν τον έβλεπα εκείνον που μου έστειλε αυτό το ωραίο δώρο, θα του έλεγα κρίμα στον κόπο σας. Και σε όλους μου 'ρχεται να πω να μην μου ξαναπάρει κανείς ωραίο δώρο. Ούτε μπογιές ούτε σερβίτσια ούτε τίποτα. Πάλι καλά που δεν μου κρύβουνε και τα βιβλία.

Το γιο γιο

Άλκη Ζέη

ΔΕΝ ΞΕΡΩ ΠΟΤΕ ΑΝΑΚΑΛΥΦΤΗΚΕ ΣΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ, ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΓΩ ΤΟ ΘΥΜΑΜΑΙ το 1938. Πήγαινα στη σχολή Αηδονοπούλου και μας είχε πιάσει γιογιομανία από την Πρώτη Δημοτικού ως την Έκτη Γυμνασίου.

Τα πρώτα γιο-γιο που θυμάμαι ήτανε από μέταλλο, βαμμένα στο χρώμα του χαλκού, κι ύστερα βγήκαν τα μοντέρνα, ξύλινα, χρωματιστά, άλλα μονόχρωμα κι άλλα πολύχρωμα. Η ευτυχία μου ήτανε μεγάλη όταν ένας θεός μου που μας έκανε πλούσια δώρα μου χάρισε ένα γιο-γιο ασημένιο από του Νησιώτη, δεν είχε σπάγκο για να ανεβοκατεβαίνει μα ένα λεπτό κορδόνι από βυσσινιά μεταξωτή κλωστή. Στα αθλητικά δεν τα κατάφερα, ούτε στο βόλεϊ, ούτε καν στο πιγκ-πογκ, στο γιο-γιο όμως διακρίθηκα γρήγορα και μπορώ να πω πως έγινα πρωταθλήτρια. Αν στους Ολυμπιακούς του 2004 υπήρχε αυτό το άθλημα, σίγουρα θα έπαιρνα μέρος. Μπορούσα όχι μόνο να το ανεβοκατεβάζω χωρίς να μπερδεύεται ποτέ το κορδόνι του, αλλά και να το φέρνω τούμπα γύρω στην παλάμη μου, να το πετάω ψηλά κι αμέσως μόλις έπεφτε να το ανεβοκατεβάζω ασταμάτητα. Στην αυλή του σχολείου, στα διαλείμματα, δεν υπήρχε παιδί που να μην παίζει το γιο-γιο του. Πάνε πια οι βόλτες δυο-δυο, τρεις-τρεις οι φιληνάδες, να λένε τα μυστικά τους, πάει το βιαστικό ξεφύλλισμα του βιβλίου για το επόμενο μάθημα – ακόμα και για την καντίνα αποξεχνιόμασταν και δεν πηγαίναμε ν' αγοράσουμε κουλούρι με τυρί.

Η Μίνα Αηδονοπούλου, η διευθύντρια του σχολείου, όταν ήθελε να μας ανακοινώσει κάτι, έβγαινε ψηλά στα σκαλιά που οδηγούσαν στην αυλή κι αφού μας κοίταζε με το κοφτερό της βλέμμα, άρχιζε να μιλάει. Έτσι βγήκε κι εκείνη τη μέρα και φαίνεται ζαλίστηκε που είδε μέσα σε μια ολόκληρη αυλή να ανεβοκατεβαίνουν τα γιο-γιο, μας κοίταξε και χωρίς να πει τίποτα μπήκε ξανά μέσα στο χτήριο. Ίσως να έψαχνε να βρει κάτι να μας το απαγορέψει, μα το καημένο το γιο-γιο ήτανε τόσο αθώο που την αφοπλιζε. Καλά να μας απαγορεύει να φορούμε ρολόγια, καλά να επιβάλλει να χτενίσουμε τους μπούφους – μπούφος ήτανε μια τούφα μαλλιών που φούντωνε μπροστά κατσαρή σαν φούντα. «Κυράδες μου, κατεβάστε τους μπούφους σας!» – κι όποια δεν υπάκουε την τραβούσε μέχρι το βρυσάκι της αυλής και της έβρεχε τον μπούφο ώσπου να κατακαθίσει.

Το είχα αγαπήσει το γιο-γιο μου και δεν το αποχωριζόμουν ούτε στιγμή. Στο μάθημα το είχα μέσα στην τσέπη μου και το χάιδευα και μόλις χτυπούσε το κουδούνι ορμούσα από τις πρώτες στην αυλή για να επιδείξω κιόλας στις άλλες τάξεις τη δεξιότητά μου. Είχα γίνει διάσημη σ' όλο το σχολείο.

Απ' όλα τα μαθήματα εκείνα που βαριόμασταν πιο πολύ και δεν πέρναγε η ώρα ήτανε τα Θρησκευτικά και η Ιστορία. Η καημένη η Ιστορία δεν έφταιγε σε τίποτα κι εμέ-

να μάλιστα μ' άρεσε πολύ να διαβάζω Ιστορία, είχαμε όμως μια καθηγήτρια που βαριότανε όσο δεν παίρνει. Χασμουριότανε όλη ώρα και ή μας διάβαζε με βαρετή φωνή μέσα από το βιβλίο ή της πιάναμε την κουβέντα ώσπου να χτυπήσει το κουδούνι και τότε μας έλεγε να διαβάσουμε από την τάδε ως την τάδε σελίδα. Μια φορά που μας διάβαζε από το βιβλίο –χωρίς να σπκώνει ποτέ τα μάτια μη χάσει καμιά σειρά– δεν θυμάμαι ποια έδωσε το σύνθημα, μα σπκωθήκαμε σιγά-σιγά κι αρχίσαμε όλες να παίζουμε τα γιο-γιο μας. Ακουγότανε ένας πολύ ελαφρός θόρυβος από τα γιο-γιο που ανεβοκατέβαιναν, μα η καθηγήτρια, βυθισμένη στην ανάγνωση, ούτε που άκουγε. Εγώ, αφοσιωμένη σε μια καινούρια «φιγούρα» που ανακάλυψα, δεν κατάλαβα πως οι άλλες είχαν καθίσει, ώσπου πρόβαλε μπροστά μου σα βουνό ο όγκος της κυρίας Μίνας. Η πόρτα της τάξης είχε δύο τζαμάκια βαμμένα άσπρα, μα στο ένα ήτανε ξυσμένη η μπογιά και σχηματιζότανε ένα τετραγωνάκι, κι εκεί έβαζε το μάτι της η κυρία Μίνα και παρακολουθούσε αν το μάθημα κυλούσε ομαλά. Φαντάζομαι τι θα έπαθε όταν αντίκρισε το θέαμα. Κάποια πήρε είδηση «το μάτι του Θεού», όπως το λέγαμε, κι έδωσε το σύνθημα. Εγώ μέσα στο πάθος του παιχνιδιού δεν πήρα είδηση. Η κυρία Μίνα στάθηκε πλάι μου, άρπαξε με χέρι που έτρεμε το γιο-γιο μου και ψέλλιζε: «Εσύ... Εσύ...» Ήμωνα από τα φρόνιμα παιδιά κι η κυρία Μίνα δεν τολμούσε να πιστέψει πώς έκανα ένα τόσο μεγάλο ατόπημα. Πριν δε βγει από την τάξη μου είπε θυμωμένα: «Πριν κλείσει το σχολείο για διακοπές, έλα να το παραλάβεις». Η καθηγήτρια της Ιστορίας προσπαθούσε να καταλάβει τι συμβαίνει, αλλά ευτυχώς χτύπησε το κουδούνι.

Στο διάλειμμα ήμωνα απαρνηγόρητη, πολλές από τις συμμαθήτριάς μου που είχαν διπλά γιο-γιο προσφέρθηκαν να μου δανείσουν το ένα, μα εγώ ήθελα μόνο το δικό μου. Ήτανε Μάρτης κι ώσπου να κλείσει το σχολείο ήθελε ακόμα τρεις μήνες. Η απελπισία μου ήτανε μεγάλη. Μια συμμαθήτριά μου βρήκε μια αφορμή να πάει στο γραφείο της κυρίας Μίνας και των καθηγητών και είπε πως είδε το γιο-γιο μου απάνω στο μεγάλο τραπέζι που ήτανε στη μέση μέσα σ' ένα καλαθάκι μαζί με κάτι χτενάκια με ψεύτικα διαμαντάκια, ένα στυλό, δύο ρολόγια κι ένα καθρεφτάκι, πράγματα απαγορευμένα.

Το απόγευμα κείνης της μέρας πήγα στα ξαδέλφια μου, που έμεναν απέναντί μας, να παρηγορηθώ. Ήταν εκεί κι ένας φίλος του μεγάλου μου ξαδέλφου, που αφού άκουσε τη συγκινητική ιστορία μου είπε: «Μην στεναχωριέσαι, εγώ θα σ' το φέρω πίσω». Δεν τον πίστεψα, βέβαια, γιατί τον ήξερα τι Μυνηάουζεν ήτανε και μας διηγότανε πως του συνέβαιναν τα πιο απίθανα πράγματα.

Την άλλη μέρα πήγα στο σχολείο με πένθος στην καρδιά και στο διάλειμμα στεκόμωνα κολλημένη στον τοίχο κι έβλεπα να ανεβοκατεβαίνουν τα ξένα γιο-γιο, που κανένα δεν είχε τη χάρη του δικού μου. Πριν μπούμε στην τάξη πήγα στο γραφείο να πάρω κιμωλίες γιατί ήμουν κοσμήτρια –δηλαδή υπεύθυνη της τάξης– κι είχα την κρυφή ελπίδα να ρίξω μια ματιά στο γιο-γιο μου. Μόλις όμως μπήκα μέσα, έμεινα καρφωμένη στη θέση μου. Στη μέση του μεγάλου τραπεζιού ανάμεσα στους καθηγητές καθότανε σοβαρός-σοβαρός, με γραβάτα –δεν τον είχα δει ποτέ να φοράει–, ο φίλος του ξαδέλφου μου. Η κυρία Μίνα δεν ήτανε στο γραφείο της. Πήρα τις κιμωλίες κι έφυγα τρεχάτη. Μου φάνηκαν ατέλειωτες οι ώρες ώσπου να σχολάσουμε. Πήγα κατευθείαν στα ξαδέλφια μου και σε λίγο ήρθε ο μεγάλος μου ξάδελφος με τον φίλο του. Εκείνος με κοίταξε πονηρά κι έβγαλε από την τσέπη του το γιο-γιο μου. «Δεν σου υποσχέθηκα να σ' το φέρω;» Το άρπαξα και άρχισα να παίζω με μανία, ενώ ο νεαρός μας διηγότανε πώς πήγε στο γραφείο και ζήτησε να δει την κυρία Μίνα, γιατί είχε, λέει, μια αδερφούλα στην επαρχία και ήθελε από την καινούρια

ΑΛΜΠΕΡΤ ΕΝΤΕΛΦΕΛΑΝΤ, Παιδιά που παίζουν στην παραλία, Φινλανδία, 1884

χρονιά να τη φέρει εσωτερική. Γελούσαν με τον ξάδελφό μου, εμένα ούτε με ενδιέφερε τι έλεγαν, έφτανε που είχα πάλι στα χέρια μου το γιο-γιο μου.

Όσπου να τελειώσει το σχολείο μας είχε περάσει η μανία και μόλις άρχισαν οι διακοπές το έβαλα στο κουτί του πάνω σ' ένα ραφάκι. Είχαμε μια κοπέλα στο σπίτι που το βρήκε όταν ξεσκόνιζε και με ρώτησε: «Αν δεν το παίζεις πια, δώσ' το μου να μαντάρω κάλτσες γιατί δεν έχω αυγό».

Ο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν έγραψε ένα συγκλονιστικό παραμύθι για ένα χριστουγεννιάτικο δέντρο και τ' αστέρι του, που ύστερα από τόσες δόξες και μεγαλεία βρέθηκαν μετά τη γιορτή πεταμένα σ' ένα σοκάκι να χορεύουν τα ποντίκια ανάμεσά τους. Δεν είμαι όμως ο μεγάλος παραμυθάς για να καταφέρω να συγκινήσω με ένα γιο-γιο που από πρωταθλητής κατέληξε αυγό του ματαρίσματος.

Τα γυαλάκια

Δέσποινα Παπαζή

ΚΑΘΟΛΟΥ ΔΕΝ ΑΡΓΗΣΕ ΝΑ ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΕΙ Ο ΑΔΕΛΦΟΣ ΜΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ των αγοριών της γειτονιάς. Στην αρχή τον κορόιδευαν και τον έλεγαν κεφάλι, αυτός τους είπε ότι το κεφάλι του είναι μεγαλύτερο, γιατί περιέχει μυαλό και όχι άχυρα όπως το δικό τους. Στην μπάλα τη φτιαγμένη από πανιά, το κλοτσοσκούφι που έφτιαχναν οι μανάδες τους, αυτός αντιπρότεινε μπάλα λαστιχένια, φουσκωμένη, που αναπηδούσε και την κοιτούσαν μαγεμένοι τον Μητσάρα τον περισσότερά τον εξαγόρασε αντί δεκάδραχμου, με την πρόφαση ότι θέλει να αγοράσει ένα ντουνέκι περιστέρι. Απ' τη μάνα μου απαίτησε μαύρο κοντό παντελονάκι από χασέ και να κρύψει για πάντα τα κεντημένα του κοστούμια. Κυκλοφορούσε ξυπόλυτος και σιγά σιγά άρχισε να κερδίζει την αρχηγία των δρόμων, αυξάνοντας τα περιστέρια στον περισσότερών, τις μπίλιες, τα γυαλάκια, τζιτζιλόνες, κουινάκια και κουρσούμια, τα εικονογραφημένα χαρτονάκια μεγέθους κουτόσπιρτου, που ήταν γνωστά ως «χαρτάκια» και που μετά μανίας μάζευε η πιτσιρικάδα, τα καπάκια από τα αναψυκτικά που φτάσαν να γεμίσουν έναν τουρβά, και άλλους απίστευτους παρόμοιους θησαυρούς των αγοριών, αυστηρά απαγορευμένους στα κορίτσια.

Τους έβλεπα πίσω από το χαμηλό μαντρότοιχο του σπιτιού να παίζουν στην αλάνα του καπνεργοστασίου. Έβγαζε ο καθένας τις μπίλιες από το κεμέρι του και τις τοποθετούσε μέσα σε ένα δέλτα που επιμελώς χάραζαν στο χώμα με τη βοήθεια ενός ξύλου. Ύστερα απομακρύνονταν περίπου πέντε μέτρα και χάραζαν μια γραμμή. Πίσω απ' αυτή έπρεπε να σταθούν και να σημαδέψουν το πλήθος από τα γυαλιστερά γυαλάκια, τα τζιτζιλόνια όπως τα λέγανε, με την καλή τους μπίλια, την ομάδα. Πολλές δεκαετίες αργότερα είδα την παραλλαγή αυτού του παιχνιδιού να παίζεται με πέτρινες μπάλες από λαϊκούς τύπους σε γειτονιές της Γαλλίας και της Αγγλίας, παιχνίδι που μαρτυρούσε την παμπάλαια καταγωγή του. Για την ώρα χάζευα τα γυαλάκια. Μέσα από τη μαγική τους διαφάνεια με τα χρώματα έβλεπα το μέλλον να διαγράφεται ελπιδοφόρο και φωτεινό σαν τη δεκαετία του '60, που έμελλε ν' αρχίσει σε έξι μήνες.

Άκουγα τις φωνές των αγοριών, έβλεπα τη σκόνη που σήκωναν τα γυμνά τους πέλματα και ένιωθα εκτός δράσης, αποκλεισμένη, το ίδιο αίσθημα του ναυαγού, κάθε που μ' άφηνε ο πατέρας στα μπλόκια. Είχαν περάσει δέκα μέρες χωρίς Πολύμνια. Είχε φύγει για τα λουτρά που κάθε χρόνο έκανε η μάνα της στο Πόζαρ. Η ζωή μου είχε κυλήσει σε βαθιά απελπισία.

«Στην πατρίδα, καλό μου, μας πετούσαν απ' το ψηλότερο κατάρτι στη θάλασσα κι έτσι μαθαίναμε κολύμπι».

Έπρεπε να βγω από το νησάκι του κήπου μου το ασφαλές και να κολυμπήσω στα βαθιά. Μόνο που δε θα το 'κανα απότομα πέφτοντας από κατάρτι, αλλά σιγά και μεθοδικά. Γιατί δεν έφτανε να τα καταφέρω και να κολυμπήσω μόνο, έπρεπε να γίνω πρωταθλήτρια

Το ποδοσφαιράκι, 1960, Ηνωμένοι Φωτορεπόρτες, ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΟΛΗ

στο κολύμπι για να έχω τη στοιχειώδη αποδοχή των αγοριών. Αυτήν που έχει αυτοδίκαια και το τελευταίο αγόρι, μόνο και μόνο επιδεικνύοντας την αγορίστικη ταυτότητά του.

Έσπασα τον πύλινο κουμπάρα μου, πλήθος δεκάρες και πεντάρες τρύπιες, όλος ο νικέλινος θησαυρός μου ξεχύθηκε λαμπυρίζοντας στο πάτωμα. Πού και πού κανένα πενήνταρακι με την κεφαλή του βασιλέως Παύλου από τη μια κι από την άλλη ο θυρεός, «ισχύς μου η αγάπη του λαού». Μπορούσα μ' αυτόν το θησαυρό να αγοράσω ίσα με πενήντα μπίλιες. Πράγμα που έκανα. Από κείνη τη στιγμή βάλθηκα να εξασκώμαι στο σημάδι και στο κράτημα. Δεν ήταν εύκολο το διασπασμένο το κράτημα. Έπρεπε να κρατήσεις την μπίλια απαλά ανάμεσα στο δείκτη του δεξιού χεριού και τον μέσο, να φέρεις ύστερα τον αντίχειρα πίσω από την μπίλια και να την εκσφενδονίσεις σηματοδύοντας τις άλλες μέσα στο τρίγωνο. Όσες θα έβγαιναν με την πετυχημένη ριζιά έξω από το τρίγωνο ήταν και τα κέρδη σου. Δε θυμάμαι πόσες μέρες, πόσες βδομάδες παιδεύτηκα προσπαθώντας να τα καταφέρω, θυμάμαι όμως την απόγνωση έτσι όπως γλιστρούσε η μπίλια από το ιδρωμένο χέρι, την απόγνωση για τη στραβή πορεία που έπαιρνε αριστερά και δεξιά του τριγώνου και ποτέ, Θεέ μου, στο κέντρο, και τέλος τον ήχο, το μαγευτικό κρυστάλλινο ήχο, όταν για πρώτη φορά κατάφερα να προσκρούσει η ομάδα μου σε άλλη μπίλια, βγάζοντάς την εύστοχα από τα σύνορα του τριγώνου. Όταν κατάλαβα πως με επιτυχία μπορώ να το επαναλάβω, βγήκα από το δικό μου σύνορο, αυτό της αυλής. Πήγα και στάθηκα μπροστά τους, κουδούνισα επιδεικτικά το σακούλι με τις μπίλιες και με απίστευτο θράσος είπα:

«Παίζω κι εγώ».

Σταμάτησαν για λίγο το παιχνίδι μην μπορώντας να πιστέψουν αυτό που συνέβαινε μπροστά στα μάτια τους. Άκουσα μόνο τον Γιόλη, δύο χρόνια μεγαλύτερό μου, που η προσφιλής του ενασχόληση ήταν να παγιδεύει και να σκοτώνει γάτες, να λέει σιγανά στον Ρούλη, τον κατά τρία χρόνια μεγαλύτερό του αδελφό:

«Τι είπε το σκατό, ρε;»

Εκείνος του έγενεψε να σωπάσει και όλοι έστρεψαν τα μάτια στον αδελφό μου:

«Σκύλα μαύρη, αν πείραζες τις μπίλιες μου, ετοιμάσου να μαρτυρήσεις».

Ήξερα πολύ καλά τι σήμαινε αυτό το «θα μαρτυρήσεις». Μεταφραζόταν με δυο τρόπους, ή θα έτρωγα πολύ ξύλο ή θα με είχε σαν σκλάβο να τον υπηρετώ και να του κάνω αγόγγυστα θελήματα για μια μέρα, τιμωρία ακόμα πιο βαριά, που τσάκιζε την περηφάνια μου, κι έτσι προτιμούσα την πρώτη εκδοχή της μετάφρασης. Του είπα μόνο:

«Δεν πείραξα τις μπίλιες σου, πάνε σπίτι να δεις».

Πράγμα που έκανε. Στο διάστημα που έλειψε ο αδελφός μου, ο Ρούλης, ο μεγαλύτερος της παρέας, φάνηκε να ενδιαφέρεται για την τόσο εύκολη απόκτηση του θησαυρού μου και μου είπε την πολυπόθητη κουβέντα:

«Στήσ' τες».

Όταν ο αδελφός μου επέστρεψε, ήμουν ήδη μέσα στο παιχνίδι. Ο Ρούλης μού είχε κερδίσει τέσσερις και μία τζιτζιλόνα, αλλά κι εγώ κατάφερα να κερδίσω πέντε γυαλάκια του Γιόλη. Η καλύτερη πόκα της μετέπειτα ζωής μου δεν μπόρεσε να συγκριθεί με τα κέρδη εκείνης της μέρας. Μέχρι και ο αδελφός μου αργότερα στο σπίτι μαλάκωσε και επειδή κέρδισα μπίλιες από τον Γιόλη που δε χώνευε, μου είπε:

«Μπράβο, τσακαλάκι».

Ο ναυαγός με αυτοσχέδιο πλεύσιμο γυρνούσε πίσω στην πατρίδα.

Η μικρή Λουίζα

Ρενέ Γκοσινί - Ζαν Ζακ Σανπέ

ΔΕ ΧΑΡΗΚΑ ΚΑΘΟΛΟΥ, ΟΤΑΝ Η ΜΑΜΑ ΜΟΥ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕ ΠΩΣ ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΙΛΕΝΑΔΕΣ ΤΗΣ ΘΑ ΕΡΧΟΤΑΝ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΣΑΪ ΚΑΙ ΘΑ ΉΦΕΡΝΕ ΜΑΖΪ ΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗ ΜΙΚΡΪ ΤΗΣ ΚΌΡΝ. ΕΓΪ ΔΕΝ ΤΑ ΠΆΩ ΚΑΘΌΛΟΥ ΤΑ ΚΟΡΪΤΣΙΑ. ΕΪΝΑΙ ΚΑΖΆ, ΔΕΝ ΞΈΡΟΥΝ ΝΑ ΠΑΪΖΟΥΝ ΤΪΠΟΤΕ ΆΛΛΟ ΑΠΌ ΤΙΣ ΚΌΥΚΛΕΣ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΜΠΌΡΟΥΣ ΚΑΙ ΚΛΑΪΝΕ ΌΛΗ ΤΗΝ ΨΡΑ. ΕΝΤΆΞΕΪ, ΚΙ ΕΓΪ ΚΛΑΪΪ ΚΑΜΪΆ ΦΟΡΆ, ΑΛΛΆ ΓΙΑ ΠΡΆΓΜΑΤΑ ΠΪΟ ΣΟΒΑΡΆ, ΌΠΩΣ ΤΌΤΕ ΠΟΥ ΈΣΠΑΣΑ ΤΟ ΒΆΖΟ ΤΟΥ ΣΑΛΟΝΪΟΥ ΚΙ Ο ΜΠΑΜΠΆΣ ΜΕ ΜΆΛΩΣΕ ΚΙ ΕΪΧΕ ΆΔΙΚΟ, ΔΕΝ ΤΟ ΕΪΧΑ ΚΆΝΕΪ ΕΠΪΤΗΔΕΣ ΚΙ ΨΣΤΕΡΑ ΑΥΤΌ ΤΟ ΒΆΖΟ ΉΤΑΝ ΠΟΛΪ ΆΣΧΗΜΟ. ΚΑΛΆ, ΞΈΡΪ ΠΩΣ ΔΕΝ ΑΡΈΣΕΪ ΣΤΟ ΜΠΑΜΠΆ ΜΟΥ ΝΑ ΠΑΪΖΪ ΜΕ ΤΗΝ ΜΠΑΛΑ ΣΤΟ ΣΑΛΌΝΪ, ΑΛΛΆ ΈΞΪ ΈΒΡΕΧΕ ΜΕ ΤΟ ΤΟΥΛΌΜΪ, ΤΙ ΝΑ ΄ΚΑΝΑ.

– Να εΪσαι καλός με τη ΛουΪζα, με παρακάλεσε η μαμά, εΪναι μια τρισχαριτωμένη κοπελίτσα και θα ΄θελα να της δείξεις πόσο καλή ανατροφή έχεις.

Όταν η μαμά θέλει να δείξει πως έχω καλή ανατροφή, μου φοράει το μπλε μου κοστούμι με το άσπρο πουκάμισο και νιώθω σαν βουτυρομπεμπές. ΕΪπα στη μαμά πως θα προτιμούσα να πάω με τα φιλαράκια σινεμά, να δω ένα φιλμ με καουμπόηδες, αλλά η μαμά μού έριξε ένα βλέμμα, που έδειχνε πως δεν αστειεύεται καθόλου.

– Και σε παρακαλώ πολύ να μην εΪσαι άγριος κι απότομος με την κοπελίτσα, γιατί διαφορετικά θα έχεις να κάνεις μαζί μου, κατάλαβες;

Γύρω στις τέσσερις η ώρα, έφτασε η φιλενάδα της μαμάς με τη μικρή της κόρν. Η φιλενάδα της μαμάς με φίλησε και μου εΪπε ό,τι μου λέει συνήθως όλος ο κόσμος, τι μεγάλο αγόρι ήμουν, αλλά μου εΪπε ακόμα:

– Να η ΛουΪζα!

Κοιταχτήκαμε. ΕΪχε ξανθά μαλλιά με κοτσιδάκια, δυο καταγάλανα μάτια και μια μπουλά και μια φούστα ολοκόκκινη. Δώσαμε τα χέρια στα γρήγορα. Η μαμά σέρβιρε το τσάι κι ήταν πολύ ωραία, γιατί, όταν έχουμε κόσμο στο σπίτι για τσάι, έχουμε και γλυκά με σοκολάτα και μπορούμε να πάρουμε και δυο φορές. Όλο αυτό το διάστημα, η ΛουΪζα κι εγώ δεν ανταλλάξαμε κουβέντα. Φάγαμε χωρίς να κοιταχτούμε καθόλου. Μόλις τελειώσαμε, η μαμά μου εΪπε:

– Και τώρα, παιδιά μου, πηγαίνετε να παίξετε. Νικόλα, πάρε την ΛουΪζα στο δωμάτιό σου και δείξε της τα ωραία σου παιχνίδια.

Η μαμά μου τα εΪπε αυτά μ' ένα πλατύ χαμόγελο, αλλά ταυτόχρονα μου έριξε ένα βλέμμα από εκείνα που δεν αστειεύονται καθόλου.

Η ΛουΪζα κι εγώ πήγαμε στο δωμάτιό μου κι εκεί δεν ήξερα τι να της πω. Ήταν η ΛουΪζα που ξεκίνησε πρώτη και εΪπε:

– Μοιάζεις σαν μαϊμού!

Αυτό δε μου άρεσε καθόλου, μα καθόλου και της απάντησα:

- Κι εσύ δεν είσαι παρά ένα κοριτσάκι! Κι αμέσως μου έδωσε μια μπάτσα.

Μου ήρθε να βάλω τα κλάματα, αλλά κρατήθηκα, γιατί η μαμά μου ήθελε να δείξω πως έχω καλή ανατροφή και τότε της τράβηξα κι εγώ τη μια της πλεξούδα, ενώ εκείνη μου έδωσε μια κλοτσιά στο καλάμι. Εδώ, μου ξέφυγε μια κραυγή, «οχ, οχ», γιατί με πόνεσε πολύ. Θα της άστραφτα ένα χαστούκι, αλλά η Λουίζα άλλαξε ύφος και μου είπε:

- Λοιπόν, θα μου δείξεις τώρα τα παιγνίδια σου;

Ήμουν έτοιμος να της πω πως τα παιγνίδια μου είναι αγορίστικα, όταν πρόσεξε το μαλλιαρό μου αρκουδάκι, εκείνο που είχα ξυρίσει από τη μια πλευρά με το ξυραφάκι του μπαμπά. Είχα ξυρίσει το μισό, γιατί το ξυραφάκι του μπαμπά τόσο άντεξε.

- Παίζεις με κούκλες; με ρώτησε η Λουίζα και άρχισε να γελάει κοροϊδευτικά. Ετοιμαζόμουν να της τραβήξω και την άλλη κοτσίδα κι εκείνη να μου δώσει μια μπάτσα, όταν άνοιξε η πόρτα και μπήκαν μέσα οι δυο μαμάδες.

- Λοιπόν, παιδιά μου, διασκεδάζετε καλά τα δυο σας;

- Μα και βέβαια, κυρία, απάντησε η Λουίζα με μάτια διάπλατα ανοιχτά, κι ύστερα άρχισε να τρεμοπαίζει τα βλέφαρά της και η μαμά της τη φίλησε λέγοντας:

- Α, είναι αξιολάτρευτη, αξιολάτρευτη! Είναι σαν ένα μικρό πουλάκι!, ενώ η Λουίζα συνέχιζε ακούραστα να τρεμοπαίζει τα βλέφαρά της.

- Δείξε της τα ωραία εικονογραφημένα βιβλία, μου είπε η μαμά μου, ενώ η άλλη μαμά είπε πως είμαστε σαν δυο μικρά πουλάκια. Και μετά από αυτά έφυγαν.

Έβγαλα όλα μου τα βιβλία από το ντουλάπι και τα έδωσα στη Λουίζα. Εκείνη δεν καταδέχτηκε ούτε να τα κοιτάξει και τα πέταξε στο πάτωμα, ακόμη κι εκείνο που έχει μέσα ένα σωρό Ινδιάνους και είναι καταπληκτικό.

- Δε με ενδιαφέρουν τα βιβλία σου, μου πέταξε η Λουίζα, δεν έχεις κάτι πιο διασκεδαστικό;

Κι αμέσως έψαξε το ντουλάπι, είδε το αεροπλανάκι μου, το καταπληκτικό μου αεροπλανάκι με λάστιχο, που είναι κόκκινο και πετάει.

- 'Ασ' το αυτό, είπα, δεν κάνει για κορίτσια, είναι το αεροπλανάκι μου! και προσπάθησα να της το πάρω, μα η Λουίζα τραβήχτηκε.

- Είμαι η καλεσμένη σου, μου είπε, κι έχω κάθε δικαίωμα να παίξω με όλα τα παιγνίδια σου κι αν δε συμφωνείς, θα φωνάξω τη μαμά μου και θα δούμε ποιος έχει δίκιο!

Εγώ δεν ήξερα τι να κάνω, δεν ήθελα βέβαια να μου σπάσει το αεροπλανάκι μου, μα ούτε και να φωνάξει τη μαμά της, γιατί θα είχαμε μπερδέματα. Την ώρα που σκεφτόμουν αυτά, η Λουίζα γύρισε τον έλικα για να κουρδίσει το αεροπλανάκι και το πέταξε ψηλά. Μάλιστα το άφησε από το ανοιχτό παράθυρο και το αεροπλάνο μου πέταξε έξω.

- Κοίταξε τι έκανες, φώναξα. Το αεροπλανάκι μου χάθηκε! κι άρχισα να κλαίω.

- Δε χάθηκε το αεροπλανάκι σου, ρε βλάκα, μου είπε η Λουίζα, να, κοίτα, έπεσε στον κήπο, δεν έχουμε παρά να κατεβούμε να το ψάξουμε.

Κατεβήκαμε στο σαλόνι και ζήτησα από τη μαμά να κατεβούμε να παίξουμε στον κήπο και η μαμά απάντησε πως έκανε φοβερό κρύο, μα η Λουίζα έκανε το κόλπο με τα βλέφαρα κι είπε πως ήθελε να δει τα όμορφα λουλούδια. Τότε η μαμά τής είπε πως είναι ένα αξιολάτρευτο πουλάκι και πρόσθεσε να ντυθούμε καλά και να πάμε. Α, θα πρέπει να μάθω το κόλπο με τα βλέφαρα, φαίνεται πως πιάνει πάντοτε!

Στον κήπο, μάζεψα το αεροπλανάκι μου, δεν είχε πάθει τίποτα, ευτυχώς, και η Λουίζα μου είπε:

- Τι κάνουμε τώρα;

- Δεν ξέρω, της είπα, νομίζω πως ήθελες να δεις τα λουλούδια, κοίταξέ τα, έχει προς τα εκεί ένα σωρό.

Μα η Λουίζα μου απάντησε πως σκασίλα της τα λουλούδια μας, που δεν ήταν και πολύ όμορφα. Έτσι μου ήρθε να της αστράψω μια γροθιά στη μύτη, μα δεν τόλμψα, γιατί το παράθυρο του σαλονιού βλέπει προς τον κήπο και μέσα στο σαλόνι ήταν οι δυο μαμάδες.

- Δεν έχω παιγνίδια εδώ, είπα, εκτός από τη μπάλα ποδοσφαίρου στο γκαράζ. Η Λουίζα μου είπε πως αυτό ήταν μια καλή ιδέα. Πήγαμε να ψάξουμε την μπάλα κι εγώ τα χρειάστηκα, γιατί έτρεμα από το φόβο μη με δει κανένας από τα φιλαράκια να παίζω μπάλα με ένα κοριτσάκι.

- Πάνε και στάσου ανάμεσα στα δέντρα, μου είπε η Λουίζα και πήρε φόρα και μπουμ! Ήταν ένα φοβερό σουτ! Δεν μπόρεσα να πιάσω την μπάλα, που πήγε κι έσπασε το τζάμι του γκαράζ.

Οι μαμάδες βγήκαν από το σπίτι τρέχοντας. Η μαμά μου είδε το παράθυρο στο γκαράζ και κατάλαβε αμέσως!

- Νικόλα, μου είπε, αντί να παίζεις βάρβαρα παιγνίδια, θα ήταν καλύτερα να ασχοληθείς με τους καλεσμένους σου, ιδίως όταν είναι τόσο ευγενικοί όπως η Λουίζα!

Εγώ έμεινα να κοιτάζω τη Λουίζα, ήταν πιο πέρα στον κήπο και μύριζε τις μπιγκόνιες.

Το βράδυ τιμωρήθηκα να μη φάω γλυκό και φρούτο, μα δεν πειράζει, είναι καταπληκτική η Λουίζα κι όταν μεγαλώσουμε, θα παντρευτούμε.

Έχει ένα σουτ καταπληκτικό! Δεν παίζεται με τίποτε!

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μίκης Θεοδωράκης , « <i>Τα παιδικά μου παιχνίδια</i> », από τον τόμο <i>Χάριν παιδιάς</i> , επιμ. Ι. Ηλιοπούλου. Αθήνα: Ίκαρος, 2001	9
Διονύσης Σαββόπουλος , « <i>Το μαγικό παιχνίδι</i> », από τον τόμο <i>Χάριν παιδιάς</i> , επιμ. Ι. Ηλιοπούλου. Αθήνα: Ίκαρος, 2001	11
Τζιάννι Ροντάρι , « <i>Μπριφ, μπρουφ, μπραφ</i> », από το <i>Παραμύθια από το τηλέφωνο</i> . Αθήνα: Τεκμήριο, 1979	16
Μάρκος Μέσκος , « <i>Κράτη</i> », από το <i>Παιχνίδια στον παράδεισο</i> . Αθήνα: Νεφέλη.....	17
Κυριάκος Ντελόπουλος , απόσπασμα από το <i>Ο Άκης και οι άλλοι</i> . Αθήνα: Καστανιώτης, 1998	21
Κυριάκος Ντελόπουλος , απόσπασμα από το <i>Ο Άκης στα όπλα</i> . Αθήνα: Καστανιώτης, 2002	27
Μαρία Κονδύλη , <i>Τετράδιον πρόχειρον 1963–64</i> . Αθήνα: Μεταίχμιο, 2001	31
Άλκη Ζέη , « <i>Το γιο-γιο</i> », από τον τόμο <i>Χάριν παιδιάς</i> , επιμ. Ι. Ηλιοπούλου. Αθήνα: Ίκαρος, 2001	34
Δέσποινα Πανταζή , « <i>Τα γυαλάκια</i> », από το <i>Σ' έβλεπα, ω πόλη, απ' τη μεριά της θάλασσας</i> . Αθήνα: Καστανιώτης, 1997.....	39
Ρενέ Γκοσινί & Ζαν Ζακ Σανπέ , « <i>Η μικρή Λουίζα</i> », από το <i>Ο μικρός Νικόλας</i> , μτφρ. Ανδρέας Καρακίτσιος. Αθήνα: Σύγχρονοι ορίζοντες, 2000.....	43

